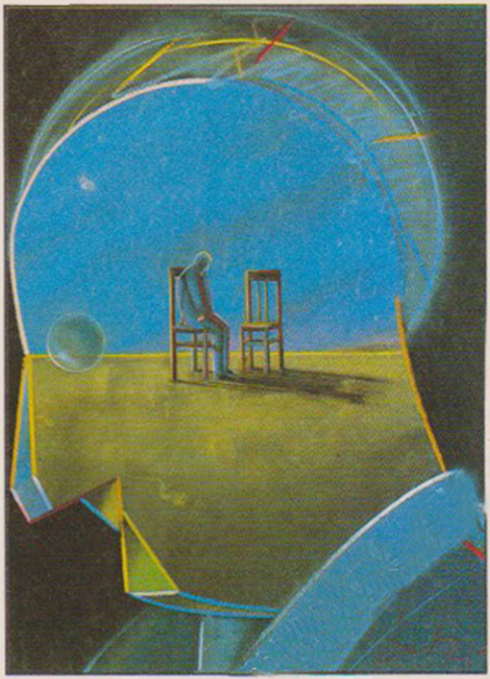
BÜYÜLÜDAĞ

ALBERT CAMUS

SIKIYÖNETİM

Türkçesi:
Bertan Onaran

ara yayıncılık 44
Büyülüdağ Dizisi 7
Birinci Basım: 1971 Yankı
İkinci Basım: 1990 Ara
Copyright: ara yayıncılık ve Bertan Onaran
kapak: Vedat Çorlu
baskı: Gülen Ofset, İstanbul
düzelki: Muzaffer Çorlu
Ara Yayıncılık, Ankara Cad. Konak Han
No: 43/15 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 5 27 87 30

BÜYÜLÜDAĞ

ALBERT CAMUŞ

SIKIYÖNETİM

Türkçesi:
Bertan Onaran

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ
TASNİF NO. 843.9
DEMİRBAŞ 11698

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

00011598
842.9 C159sı 1990

UYARI

1941 yılında, Barrault'nun aklına, bir zamanlar Antonin Artaud'nun da kafasını kurcalamış bulunan, vebayla ilgili bir gösteri düzenleme fikri gelmiş. Sonraki yıllarda, bunun için Daniel de Foe'nin VEBA YILI GÜNLÜĞÜ'nü sahneye uygulamayı daha akla yakın bulmuş. Ve böyle bir uygulamanın taslağını çizmiş.

Benim de aynı konuda bir roman yazmakta olduğumu öğrenince, bu taslağa uygun konuş ma lar yazmamı önerdi bana. Benimse daha başka düşüncelerim vardı, özellikle Daniel de Foe'yu bir yana bırakıp Barrault'nun ilk tasarısı üze rinde çalışmak istiyordum.

Aslında, yapılacak şey, 1948 yılı seyircilerinin yakalayabileceği bir efsane düşünmekti. Sıkı Yönetim işte bu denemenin ürünüdür ve benim, üzerinde durulmaya değer olduğunu sanmak gibi bir zayıf yanım var.

Yalnız:

1 – Şurası açıkça bilinmelidir ki, bütün söylenenlere karşın, Sıkı Yönetim, Veba adlı romanımın oyunlaştırılmışı değildir.

2 – Bu, geleneksel yapıda bir oyun olmayıp, şiirsel monologdan başlayarak sözsüz oyunu, beylik diyalogu, kaba güldürüyü ve koroyu da kapsayarak takım oyununa dek bütün dramatik anlatım yollarını kaynaştırmayı amaçlayan bir gösteridir.

3– Gerçi bütün metni ben yazdım, ama Barrault'nun adı da, pek haklı olarak benimkine eklenmeliydi. Ancak, saygıdeğer bulduğum nedenlerden ötürü, bu iş gerçekleştirilemedi. Bununla birlikte, Jean-Louis Barrault'ya dilmaçlık etmekten öte bir şey yapmadığımı açıkça belirtmek isterim.

20 Kasım 1948.
A.C.

KİŞİLER

VEBA
BN. YAZMAN
NADA
VICTORIA
YARGIÇ
YARGICIN KARISI
DIEGO
VALİ
KADI
5 KENTLİ KADIN
7 KENTLİ ERKEK
4 MUHAFIZ
CENAZECİ

SIKIYÖNETİM

İlk kez, 27 Ekim 1948'de, "Madeleine Renaud-Jean-Louis Barrault Topluluğu" tarafından, Simonne Volterra'nın yönettiği Marigny Tiyatrosu'nda oynanmıştır.

Sahne müziği: **Arthur Honegger.**
Dekor ve giysiler: **Balthus.**
Sahneye koyan: **Jean-Louis Barrault.**

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Alârm düdüğünü andıran tiz bir müzik.

Perde açılır. Sahne karanlıktır.

Perde açıldıktan sonra da, başlangıçtaki müzik, derinden derine işitilir.

Birden, sağda beliren bir kuyruklu yıldız ağır ağır sola doğru kayar.

Kuyruklu yıldız, Karagöz oyununundaki gibi sırf gölge halinde gözüken, surlarla çevrili bir İspanyol kentini aydınlatır; surların dibinde, başlarını yıldıza doğru çevirmiş, sırtları seyircilere dönük, hiç kıpırdamadan duran insanlar vardır. Saat dördü vurur. Konuşmalar mırıltı biçimindedir, bilyük güçlükle anlaşılmaktadırlar.

– Dünyanın sonu geldi!

– Hayır, aslanım, hayır!

– Ya dünya batarsa...

– Hayır, aslanım, hayır. Dünya batarsa batsın, ama İspanya kalsın!

– İspanya da batabilir.
– Diz çök!
– Kötülük habercisi bu yıldız!
– İspanya batmasın, aslanım, İspanya batmasın!

İki üç baş, seyircilere döner. Bir iki kişi çekingen hareketlerle yer değiştirir, sonra yeniden hareketsizleşir. Derinden gelen boğuk sesler tizleşir, gittikçe belirginleşerek herkesin anlayabileceği, gözdağı verici bir müzik haline gelir. O arada, kuyruklu yıldız da alabildiğine büyür. Bir tüfek gibi ansızın patlayan bir kadın çığlığı müziği susturup kuyruklu yıldızı eski boyutlarına kavuşturur. Kadın soluk soluğa uzaklaşır. Alan da bir kaynaşma başgösterir. Daha bir tizleşen ve yükselen konuşmalar, yine de pek iyi seçilmemektedir.

– Savaş belirtisi bu!
– Hiç kuşkusuz öyle!
– Ne savaş belirtisi, ne bir şey.
– Yoruma göre değişir.
– Yeter. Sıcak bastırdı.
– Kadiz sıcağı bu.
– Yeter dedik.
– Çok hızlı ötüyor.
– Kulakları sağır ediyor.
– Kentin üstüne kara yazgı çöktü besbelli!
– Ah, Kadiz, ah! Senin tepene çöken kara talih bu!
– Kesin artık! Susun!

Gözlerini yeniden kuyruklu yıldıza çevirirler; bu sırada, sivil muhafızların komutanı olan subayın sesi duyulur, hem de açık seçik.

SUBAY – Hadi evlerinize! Göreceğinizi gördünüz, bu kadarı yeter. Yok yere şamata ediyorsunuz. Bir sürü gürültü, sonu boş. Ne olursa olsun, Kadiz Kadiz'dir.

BİR SES – Yine de bir belirtidir bu. Belirtilerse boşuna değildir elbet.

BİR SES – Hey ulu ve korkunç Tanrım!

BİR SES – Belirtisi melirtisi bu; yakında savaş patlayacak.

BİR SES – Be hey uyuzlar, çağımızda kim inanıyor böyle belirtilere! Şükür Tanrıya, hepimiz akılcı insanlarız.

BİR SES – Evet, onun için kafamızı taşlara vuruyoruz zaten. Domuzdan farkımız yok be. Domuzlarıysa, mezbaha paklar!

SUBAY – Hadi evlerinize! Savaş sizin değil, bizim işimiz.

NADA – Amanın! Keşke öyle olsa! Subaylar yataklarında can verirken, kılıç sallamak bize düşer hep!

BİR SES – Nada gelmiş, Nada. Kentin alığı burda arkadaşlar!

BİR SES – Bana bak, Nada, sen bilirsin böyle şeyleri. Anlamı ne bunun?

NADA – (*sakattır*) Diyeceklerimden hoşlanmazsınız ki. Oturup alay edersiniz. Gidin öğrenciye sorun, yakında doktorasını verecek. Ben şişemle konuşurum (*cebinden çıkardığı şişeyi kafasına diker*).

BİR SES – Hey Diego, ne demek istiyor bu adam?

DİEGO – Ne önemi var sizin için? Siz yüreğinizi pek tutun, yeter.

BİR SES – Sivil muhafızların başına sorun.

SUBAY – Muhafızların başı toplum düzenini bozduğunuz kanısında.

NADA – Sivil muhafızlar talihli valla. Son derece yalın düşünceleri var adamların.

DIEGO – Bakın bakın, yine başlıyor...

BİR SES – Hey ulu ve korkunç Tanrım!

Uğultu yeniden başlar. Kuyruklu yıldız bir kez daha geçer.

– Yeter!
– Bitsin artık!
– Kadiz!
– Geçerken ıslık çalıyor!
– Karayazgı bu...
– Kentin üstüne çöken...
– Kesin artık! Susun!

Saat beşi vurur. Kuyruklu yıldız gözden yiter. Gün ağarır.

NADA – (*surların köşesine yerleştirilmiş koruma taşına şaşlanmış, alaylı bir sesle konuşmaktadır*) Dinleyin baka lım! Eğitim ve bilgi yönünden bu kenti aydınlatan, nesnelerden pek hoşlanmadığı, onurdan falan da tiksindiği için kendini içkiye veren, küçümseme özgürlüğünden vazgeçmediği için herkesin alaya aldığı ben, yani Nada, şu bayram fişeğinden sonra, parasız bir uyarmada bulunayım sizlere. Haber vereyim ki, o an gelip çattı, her geçen saniye daha da gelip çatmakta.

Yalnız, unutmayın ki, zaten nicedir derdin göbeğindeydik. Ama bunu farkedecek bir ayyaşa gerek vardı. Peki, nedir gelip çatan? Bunu bulmak sizlere düşer akıllı uslu kişiler. Kendi payıma, ben yargımı çoktan ver-

dim ve ilkelerime sıkı sıkıya bağlıyımdır. Ölüm de yaşam kadar değerlidir; insanoğlu, başkalarını yakmakta kullanılacak ateşin odunudur. İnanın bana, yakında başınız derde girecek. Şu kuyruklu yıldız kötüye işarettir. Olacakları önceden haber veriyor size!

İnanmıyorsunuz değil mi? Bekliyordum bunu. Üç adımlık yürüyüşünüzü yaptınız, sekiz saatlık çalışmanızı bitirdiniz, iki karnınızın gereksinmelerini giderdiniz mi, her şey yolunda sanırsınız. Oysa düzen içinde değil, koyun gibi sırada yaşamaktasınız. O tepkisiz suratlarınızla ip gibi dizildiniz mi, her türlü yıkıma hazırsınız demektir. Hadi bakalım, aslanlarım, uyarma yapıldı, içim rahat. Gerisi için tasalanmayın sakın, yukarıda sizleri düşünüyorlar nasıl olsa. Bunun da ne demek olduğunu bilirsiniz: yukarkiler hatır gönül tanımazlar pek!

YARGIÇ CASADO – Tanrı'ya dil uzatma, Nada. Nicedir çizmeden yukarı çıkarak söz ediyorsun yukardan.

NADA – Aman yargıç, Tanrı adını ağzıma aldım mı hiç? Bütün yaptıklarını onaylarım. Ben de kendime göre bir yargıcım. Kitaplarda, Tanrı'nın kurbanı olmaktansa, suçortağı olmanın çok daha yarar sağladığını okudum. Ayrıca, bu işin Tanrı'yla ilişkisi bulunmadığı kanısındayım. İnsanlar cam çerçeve, kafa kırmaya başladılar mı, bu işlerden anlayan Tanrı bile yanlarında dünkü çocuk kalıyor.

YARGIÇ CASADO – Hep şu ahlâksızlar çekiyor Tanrı'nın yıldırımlarını üstümüze. Çünkü, az önceki uyarma buna işaretti. Ama bu işaretler ancak yürekleri kokuşmuş olanlaradır. Daha korkunç şeylerin gelmesinden korkup, günahlarınızı bağışlaması için Tanrı'ya yakarın. Diz çökün hemen! Diz çökün diyorum size!

Nada'dan başka herkes diz çöker.

YARGIÇ CASADO – Tanrı'dan kork, Nada, kork ve diz çök.

NADA – Dizimin biri tutuk olduğundan, istesem de çökemem. Korkmaya gelince, her şeyi, hattâ en kötüsünü, yani sizin ahlâkınızı bile göze aldım.

YARGIÇ CASADO – Be hey uğursuz adam, hiçbir şeye inanmaz mısın sen?

NADA – Hayır, şaraptan başka, yeryüzündeki hiçbir şeye inanmam. Gökteyse inandığım bir şey yoktur.

YARGIÇ CASADO – Ulu Tanrım, görüyorsunuz ki ne dediğini bilmiyor, günahını bağışlayıp dini bütün evlâtlarınızın bulunduğu kentimizi esirgeyin.

NADA – *Ita missa est.* (*) Bana bak, Diego, hani şu üstünde kuyruklu yıldız resmi bulunan şaraplardan bir şişe alıp armağan etsene bana. Sonra da sevdalarını anlatırsın, ha.

DIEGO – Yargıcın kızıyla evleneceğim, Nada. Onun için, böyle babasına dil uzatmamanı isterim. Ona dil uzatmak, bana hakaret sayılır.

Borular çalınır. Yanında muhafızlarla bir çavuş girer.

ÇAVUŞ – Valinin buyruğu. Herkes evine, işinin başına dönecek. İyi yönetim, hiçbir olayın geçmediği yönetimdir. Eskiden olduğu kadar rahat edebilmek isteyen valimizin arzusu da kendi ilinin sınırları içinde hiçbir olayın geçmemesidir. Bu yüzden, Kadizlilere duyurulur ki, bugün üstünde durulmayı gerektiren, insanı heyecanlandıracak hiçbir şey olmamıştır. Dolayısıyla, şu andan, yani saat altıdan sonra, herkes kent üzerinden herhangi bir kuyruklu yıldızın geçmiş olduğu haberine inanmayacaktır. Bu karara aykırı davranan, kuyruklu yıldızlardan, yıldızlar

(*) O da böylece gönderildi.

evreninin bir görüngüsü gibi değil de başka bir şeymiş gibi söz eden her kentli, yasalar uyarınca, şiddetle cezalandırılacaktır.

Yine borular çalınır. Çavuş çekilir.

NADA – Ee, Diego, ne diyorsun bu işe? Harika bir buluş değil mi!

DIEGO – Budalalık derim! Yalan söylemek budalalığın ta kendisidir.

NADA – Hayır, bu da bir siyasettir. Ve her şeyi ortadan kaldırma ereğini güttüğü için, ben bu siyaseti onaylıyorum. Ah, ah, ne iyi bir valimiz var!. Bütçesi açık olsa, karısı kendisini aldatsa bile, bir buyrukla açığı ortadan kaldırır, çiftleşmeyi yadsır. Boynuzlu musunuz? bir karamameyle karınızı size bağlarız; ayaklarınız mı tutmu yor? dilediğiniz gibi koşup yürüyebilirsiniz; ve sizlere gelince, Allahın körleri, gözünüzü dört açıp bakın: doğruyu görme saati gelip çattı!

DIEGO – Bana bak şom ağızlı, kötü şeyler söyleyip durma! Senin doğruyu görme saati dediğin, ecel saati galiba!

NADA – Elbette. Hem de bütün dünyanın ecel saati!. Ah, ah! keşke bütün dünyayı, ayakları üstünde tir tir titre yen, ufacık gözleri kinle ışıldayan, pembe burnuna salyadan bir işleme kondurulmuş kızgın bir boğa gibi karşımda görebilseydim. Ah, ah! Ne müthiş bir ân olurdu bu. Şu buruşuk el bir ân bile duraksamaz, atar damar bir saniyede kesilir ve koca hayvan, yıldırım çarpmış gibi küt diye yıkılır, sonu gelmez uzay içersinde zamanın karanlıklarına dalar giderdi!

DIEGO – Pek çok şeyi horgörüyorsun, Nada. Öyle bol keseden harcama horgörünü, ilerde gerekebilir.

NADA – Hiçbir şeye gereksinmem yok benim. Ölene

dek, her şeyi horgöreceğim. Ve yeryüzündeki hiçbir şey, ne krallar, ne kuyruklu yıldızlar, ne ahlâk benden üstün ola mayacak!

DIEGO.– Yavaş ol! O kadar yükseğe çıkma. Daha az sevilirsin o zaman.

NADA – Hiçbir şey istemediğim için, her şeyin üstündeyim artık.

DIEGO – Hiç kimse onurun üstüne çıkamaz.

NADA – Onur da neymiş, oğul?

DIEGO – Beni ayakta tutan şey.

NADA – Onur, geçmiş ya da gelecek yıldızlara ilişkin bir görüngüdür. Yokedelim onu.

DIEGO – Peki, Nada, nasıl istersen öyle olsun, ama gitmem gerekiyor. Kız beni bekliyor. Onun için de, sözünü ettiğin büyük yıkıma inanmıyorum. Ben mutlu olmaya bakmak zorundayım. Buysa, köylerin ve kentlerin barış içinde olmasını gerektiren, ömürlük bir çalışmadır.

NADA – Daha önce de söyledim, oğul, son saat gelip çattı. Sakın umuda kapılma. Güldürü pek yakında başlayacak. Benim bile, çarşıya koşup evrensel kıyımın onuruna iki tek atacak vaktim ancak var.

Işıklar söner.

GİRİŞİN SONU

Işıklar yanar. Genel bir hareketlilik göze çarpmaktadır. Davranışlar daha canlı, gidiş gelişler daha hızlıdır. Müzik. Dükkâncılar kepenklerini indirmekte, dekorun ön yüzünü alıp götürmektedirler. Arkadan pazar yeri ortaya çıkar. Balıkçıların yönetimindeki halk korosu, büyük bir heyecanla, yavaş yavaş alanı doldurmaktadır.

KORO – Hiçbir şey olmuyor, hiçbir şey olmayacak. Balığa gelin, taze balığa! Korkunç bir yıkım değil, yazın getirdiği bereket bu! (*sevinç çığlıkları.*) Daha bahar biter

bitmez, yıldırım hızıyla göğe doğru savrulan yazın altın sarısı portakalı mevsimin doruğunda boy gösteriyor ve tam İspanya'nın tepesinde yarılıp balını akıtıyor; bu arada, yeryüzünün bütün yazlarında görülen meyveler, şekeri elinize yapışan üzümler, tereyağ gibi sapsarı kavunlar, ballı incirler, alev alev yanan kayısılar bir anda tezgâhlarımıza seriliyor. (*sevinç çığlıkları.*) Hey meyveler, hey! Onlar, sıcaktan masmavi kesilmiş çayırların üstünde, irili ufaklı ve güneşli binbir kaynağın arasında su ve şekerle ağırlaşmaya başladıkları tarlalardan yola çıkıp uzun bir yolu koşarak geçtikten sonra sorgun ağacından yapılmış sandıklar içersinde varırlar bu tezgâhlara; aralarından fışkırdıkları kaynaklarsa, yavaş yavaş biraraya toplanmış, köklerin ve gövdelerin özlemle beklediği, alıp meyveye dek taşıdığı bir gençlik suyu haline gelmiş, kurumak bilmeyen bir bal çeşmesi gibi ağır ağır meyvenin içine akmış, onu gün günden etlendirip ağırlaştırmışlardır.

Meyveler, her geçen gün biraz daha, biraz daha ağırlaşmıştır! Öyle ki, sonunda gökten suya düşmüş, bereketli çimenler arasında yuvarlanmaya başlamış, teknelere binmiş, yollara düşmüş ve halkların neşeli çığlıklarıyla yazın tiz boru sesleri arasında (*kısa boru sesleri*), toprakananın her zamanki gibi yumuşacık olduğunu, besleyici göğün bolluk getirmek üzere tam vaktinde kararlaştırılan yere geldiğini göstermek için insanların yaşadıkları kentlere akın etmişlerdir. (*Hep birden sevinçle bağrışırlar.*) Hayır, hayır, hiç bir şey olmayacak. İşte yıkım değil, yaz ve bolluk. Kışa daha çok var, katı ekmekler de ancak yarın yenecek! Bugünse, irili ufaklı balıklar, sardalyalar, küçük istakozlar, balıklar, balıklar, hem de sakin denizlerden getirilmiş balıklar, biberli, nefis peynirler var! Keçi sütü köpük köpük, beyaz kâğıttan tacıyla mermer tezgâhın üstünde yatan kanlı, yonca kokulu etse, insanoğlu miğdesine indirip ağır ağır sindirsin diye kanı, özsuyunu

ve güneşi onun ayağına getirmekte. Kupalara, kupalara! Mevsimlerin şerefine içelim. Kendimizden geçene dek içelim, hiçbir şey olmayacak çünkü!

Haykırışlar. Sevinç çığlıkları. Borular. Müzik eşliğinde, pazar yerinin her bir yanında ayrı bir şey olmaktadır.

BİRİNCİ DİLENCİ – Bir sadaka, beyim, bir sadaka, nineciğim!

İKİNCİ DİLENCİ – İş işten geçmeden vermek iyidir!

ÜÇÜNCÜ DİLENCİ – Anlıyorsunuz işte halimizi.

BİRİNCİ DİLENCİ – Herkes biliyor ki, hiçbir şey olmadı burda.

İKİNCİ DİLENCİ – Ama birşeyler olur belki. (*Yanından geçen adamın saatini aşırır.*)

ÜÇÜNCÜ DİLENCİ – Aman sadakanızı ihmal etmeyin. Önlem önlemdir.

Balıkçıların orda.

BALIKÇI – Karanfil gibi taze balıklarım var! Deniz çiçeği bunlar, deniz! bir de kalkmış beğenmiyorsunuz!

YAŞLI KADIN – Senin deniz çiçeği dediğin, köpek ölüsüne benziyor!

BALIKÇI – Köpek ölüsü mü! Bana bak, büyücü karı, sen gelene dek köpek ölüsü girmemişti bu dükkâna!

YAŞLI KADIN – Ay, ay, piç kurusuna bak! Ak saçlarımdan utan ayol!

BALIKÇI – Hadi dışarı, uğursuz karı, dışarı!

Herkes, eli dudağında, taş kesilir. Victoria'nın penceresi. Victoria parmaklık ardında, Diego ise pencere di-

bindedir.

DIEGO – Ne çok oldu görüşmeyeli!

VICTORIA – Deli, daha bu sabah, on birde görüştük ya!

DIEGO – Evet, ama baban da yanımızdaydı!

VICTORIA – Babam olur dedi. Bizse, olmaz demesini bekliyorduk.

DIEGO – Dosdoğru üstüne gidip gözlerinin içine bakmakla akıllılık ettim.

VICTORIA – Evet, öyle. O düşünürken gözlerimi yummuş, içimin ta derinliklerinden gelen, gittikçe hızlanan ve her yanımı zangır zangır ütreten bir at sürüsünün ayak seslerini dinliyordum. Sonra babam evet dedi. Ancak o zaman açtım gözlerimi. Dünyanın ilk sabahıydı bu. Biz odanın bir köşesindeydik, bulunduğumuz yerden, aşkın hâlâ ürperen, ama az önceki heyecanı atlatmış kara saçlarını gördüm. Herkes bizi bekliyordu.

DIEGO – Ben ne kördüm, ne de sağır. Ama kanımın tatlı eşinmesinden başka bir şey duymuyordum. Sevincim ansızın sabırsızlığını yitirmişti. Ey ışıklar kenti, toprakana bizleri koynuna çağırana dek, ömür boyu seni bana verdiler işte. Yarın birlikte yola çıkacağız, aynı terkiye bineceğiz.

VICTORIA – Evet, başkalarına çılgınca gelsa bile, bizim dilimizden konuş. Yarın dudaklarımdan öpeceksin beni. Dudaklarına baktıkça yanaklarım tutuşuyor. Söylesene, Güney yeli mi bu esen?

DIEGO – Evet, Güney yeli, ve estikçe beni de kavuruyor. Nerde acaba bu yangını söndürecek çeşme?

Diego pencereye yaklaşır, Victoria parmaklıkların arasından kollarını uzatıp ona sarılır.

VİCTORIA – Ah! Canımı yakıyor seni bu kadar sevmek! Yaklaşsana biraz daha.

DİEGO – Ne güzelsin!

VICTORIA – Ne güzelsin!

DIEGO – Bademi aklığını verebilmek için neyle yıkıyorsun bu yüzü?

VICTORIA – Duru suyla, arkasından da sevdanın çekiciliği ekleniyor!

DIEGO – Saçların geceler kadar serin!

VICTORIA – Her gece pencerede seni beklediğim içindir.

DIEGO – Duru su mu, yoksa gece mi verdi tenine bu limon çiçeği kokusunu?

VICTORIA – Hayır, ne o, ne bu, sevginin yeli böyle çiçeğe bezedi beni, hem de bir gecede!

DIEGO – Çiçekler dökülecek ama!

VICTORIA – Meyveler seni bekliyor!

DIEGO – Günün birinde kış gelecek!

VICTORIA – Evet, ama senin yanında. İlk gün bana söylediğin türküyü anımsıyor musun? O dediklerin hâlâ doğru değil mi?

DIEGO – Öldükten yüzyıl sonra bile
Sorduğu zaman bana toprakana
Unutup unutmadığımı seni
Hayır, daha unutmadım diyeceğim ona

Kız susar.

DIEGO – Bir şey demiyecek misin?

VICTORIA – Mutluluktan boğazım düğümlendi.

Yıldız falcısının çadırı.

FALCI – (*bir kadına*) Sen doğarken, güzelim, güneş Terazi Burcu'ndan geçiyormuş, bu da seni Venüs'e yaklaştırıyor; bildiğin gibi, senden bir önceki Burç Boğa Burcu, onuysa Venüs yönetir. Dolayısıyla, tez heyecanlanan, duygulu, hoş bir insansın. Gerçi Boğa Burcu insanı bekârlığa ve bütün bu saydığım nitelikleri kullandırtmamaya götürebilirse de, sevinmelisin. Ayrıca, Zühal'le Venüs arasında bir bağlantı da görüyorum, bu da evlenip çocuk sahibi olmayı güçleştirir. Yine bu bağ, birtakım garip beğenilerin, karın ağrılarının habercisi. Sakın bu noktada fazla oyalanma, hemen güneşe çıkmaya bak, hem kafana, hem duygusal yaşamına, hem de çocuk sahibi olabilmene yararı dokunur. Erkek arkadaşlarını Boğa Burcu'ndan seç, yavrum, yıldızlararası durumunun iyi olduğunu, sana kolay ve elverişli bir yol hazırladığını, seni mutlu edebileceğini aklından çıkarma. Borcun altı frank.

Parayı alır.

KADIN – Teşekkür ederim. Söylediklerinin doğruluğundan eminsin, değil mi?

FALCI – Elbette, yavrum, elbette! Ama sen yine de dikkatli ol! Bu sabah bir şey olmadı tabiî. Ancak, bu olmayan şey benim yıldız falımı allak bullak edebilir. Olmayan şeylerden sorumlu değilim elbet!

Kadın çıkar

FALCI – Gelin, falınıza baktırın! Yerinden bile kıpırdamayan yıldızların yüzde yüz güvenlik altına aldığı gelmiş geçmişiniz, bugününüz ve geleceğiniz! (*Kendi kendine.*) Ama kuyruklu yıldızlar işe burnunu sokarsa, bizim uğraş hapı yuttu demektir. O vakit gidip vali olmaktan başka çare kalmaz.

ÇİNGENELER – (*hep birlikte*)
İyiliğini isteyen bir dost...
Portakal kokulu bir esmer...
Madrid'e doğru uzun bir yolculuk...
Amerika'dan gelen bir miras...

İÇLERİNDEN BİRİ – Sarışın dostunun ölümünden sonra, esmer bir mektup alırsın.

Sahnenin dibinde, panayır tiyatrosunun önünde trampet çalınmaktadır.

OYUNCULAR – Güzel hanımlar, soylu beyler, gözünüzü dört açıp kulağınızı bize verin! Şurda gördüğünüz, İspanya'nın en büyük ve ünlü kişileri olduklarına kuşku bulunmayan ve binbir güçlükle Saray'dan alıp karşınıza getirdiğim oyuncular, eğlendirmek üzere sizlere ölümsüz Pedro de Lariba'nın *Ruhlar* adlı yapıtından bir perde oynayacaklar. Üstün yeteneğin kanatlarına alıp bir solukta evrensel başyapıtlar katına çıkardığı şaşırtıcı bir oyundur bu. Kralımız ondan öylesine çok hoşlanırdı ki, günde iki kez oynattırırdı, ve bendeniz, İspanya'nın en uyanık seyircisi olan Kadiz halkının da görüp yararlanabilmesi için topluluğu bu oyunu şu pazar yerinde oynamanın önem ve ivediliğine inandırmasaydım, hâlâ seyredecekti!

Durmayın, gelin oyun başlamak üzere.

Gerçekten de, az sonra oyun başlar, ama pazarın gürültüsünden oyuncuların sesleri işitilmez.

– Taze balık! taze balık!
– Denizkızına gelin, yansı kız, yarısı balık!
– Hani ya balık tava! dumanı tütüyor!
– Hiçbir hapisanenin tutamadığı kaçaklar kralını görün!

– Domatese gel hanım, yüreğin gibi pırıl pırıl değilse para yok!

– Düğün için işlemelerim, çamaşırlarım var!

– Hiç lâf etmeden, ağrı sızı vermeden yalnız Pedro çeker dişlerinizi!

NADA – *(tavernadan zilzurna çıkar)* Her şeyi ezin. Domateslerle yürekleri biraraya katıp ezme yapın! Kaçaklar kralı doğru hapisaneye, diş söken Pedro'nun da ağzını burnunu dağıtalım! Bütün bunları önceden görüp söyleyemeyen falcıyı da gebertin! Denizkızını yiyelim, ve içeceklerin dışında her şeyi yokedelim!

Yabancı, iyi giyimli bir satıcı, çevresinde bir sürü kızla pazara gelir.

SATICI – Kuyruklu yıldız kurdelesinden alın!

HALK – Hişt! Hişt!

Biri gidip yaptığı çılgınlığı kulağına fısıldar.

SATICI – Yıldızlar evreninden gelme kurdelelerim var!

Herkes kurdele alır.
Bir bağrış çağrıştır gider. Müzik. Vali, adamlarıyla birlikte pazar yerine gelir. Herkes yerini alır.

VALİ – Valiniz sizleri selâmlar, ve sizleri her zamanki gibi, insana zenginlik ve barış getiren işlerinizin başında görmekten duyduğu sevinci bildirir. Hayır, hayır, hiçbir şey değişmemiş, bu da çok iyi elbet. Sinirime dokunur değişiklik, alışkanlıklarımı severim!

HALKTAN BİRİ – Hayır, Vali Bey, gerçekten hiçbir

şey değişmedi, biz yoksullar bunu size kanıtlayabiliriz. Aybaşları tam zamanında geliyor. Her zamanki gibi zeytin, soğan, ekmek yiyoruz; haşlama tavuğa gelince, pazarları, bizim yerimize başkalarının yediğini düşündükçe keyifleniyoruz. Bu sabah, kentte ve kentin üstünde birtakım gürültüler oldu. Doğrusunu isterseniz, korktuk. Ansızın her şeyin değişmesinden, yoksulların çukulatayla beslenmek zorunda kalmasından korktuk. Ama, sevgili Valimiz, senin sayende, aslında hiçbir şey olmadığı, kulaklarımızın yanlış işittiği bildirildi bizlere. Böylece, seninle birlikte bizler de bir anda kaygıdan kurtulduk.

VALİ – Valiniz buna sevinmiştir. Yenilikten hayır gelmez zaten.

KADILAR – Ne güzel söz etti Valimiz! Yenilikten hayır gelmez. Bizler, bilgeliğin ve yılların verdiği yetkeyle, temiz yürekli yoksullarımızın sözlerinde acı bir alay bulunmadığına inanmak isteriz. Acı alay yıkıcıdır. İyi bir vali, yapıcı kötü huyları ona yeğ tutar.

VALİ – Ve bu arada, hiçbir şey yerinden kıpırdamamalı! Ben kıpırtısızlığın kraliyim!

MEYHANEDEN ÇIKAN SARHOŞLAR – (*Nada'nın çevresinde toplaşarak*) Evet, evet, evet. Hayır, hayır, hayır! Hiçbir şey yerinden kıpırdamamalı, sevgili Valimiz! Çevremizdeki her şey döner ve bu müthiş bir acıdır bizim için! Biz kıpırtısızlık isteriz! Dursun bütün hareketler! Şarapla çılgınlığın dışında her şey yokedilsin.

KORO – Hiçbir şey değişmedi! Hiçbir şey olmuyor, olmadı da! Mevsimler eksenleri üzerinde dönüp durmakta ve güzelim gökyüzünde akıllı uslu yıldızlar dolaşmaktadır; bunlar, dingin geometrileriyle, alev alev yanan saçlarıyla gökyüzü çayırlarını tutuşturan, alârm düdüğüne benzer ulamalarıyla gezegenlerin tatlı müziğini bozan, rüzgârlarıyla ilksiz sonsuz çekimleri aksatan, takım yıldızları gacırdatan göğün dört bir yanında uğursuz

çarpışmalara yol açan şu çılgın ve düzensiz yıldızları mahkûm etmektedirler. Aslında, her şey düzen içersindedir, dünya dengelidir! Şu anda yılın tam yarısıdır, mevsim yüce ve kıpırtısızdır! Mutluluk, mutluluk! İşte yaz! Ne önemi var geri kalan şeylerin, mutluluk gururumuzdur bizim.

KADILAR – Göğün birtakım alışkanlıkları varsa, bundan ötürü alışkanlığın kralı olan valimize teşekkür edin. O da hoşlanmaz çılgın saçlardan. Bütün krallığı düzgün ve taralıdır!

KORO – Ey uslular! Hiçbir şey değişmeyeceğine göre, bizler de hep uslu oturacağız! Düşünsenize bir, saçlarımız rüzgârda uçuşsa, gözlerimiz çakmak çakmak olsa, dudaklarımızdan yılansı dökülse, halimiz nice olurdu? Ölene dek başkalarının mutluluğuyla övüneceğiz!

SARHOŞLAR – (*Nada'nın çevresinde*) Yokedin hareketi, yokedin! Sakın kıpırdamayın, hiçbirimiz kıpırdamayalım! Bırakalım saatlar diledikleri gibi geçsin, bu dönemde hiç bir şey olmayacak! Mevsimlerin en sıcağı olduğuna ve bizleri içmeye çağırdığına göre, hareketsiz mevsim tam gönlümüzün aradığı mevsimdir!

Bir süredir derinden derine işitilen tiz alârm teması ansızın yükselir, aynı zamanda iki müthiş patlama duyulur. Panayır tiyatrosunun sahnsinde sözsüz oyunu sürdüren oyunculardan biri sendeler, küt diye yere yıkılır, halk hemen başına üşüşür. Bu andan sonra ne bir ses, ne bir soluk: tam bir sessizlik.

Birkaç saniyelik kıpırtısızlıktan sonra, genel bir koşuşmaca.

Diego, ağır ağır iki yana açılan kalabalığı yarıp gelir.

İki hekim gelip cesedi alır, açığa götürüp heyecanlı bir tartışmaya koyulur.

Delikanlının biri hekimlerden birinden bilgi ister, adam hayır anlamına elini kolunu sallar. Delikanlı hekimi sıkıştırır, halktan gördüğü destekle yakasına yapışır, sarsar, karşılık vermeye zorlar, itişip kakışma sonunda adamla burun buruna gelir.

İçe çekilen havanın çıkardığı sesten sonra, delikanlı, hekimin ağzından bir lâf almış gibidir. Hekimden ayrılır, ve sözcük ağzına büyük geliyormuş, söyleyebilmek için uzun bir çaba harcaması gerekiyormuş gibi ikinip sıkındıktan sonra:

– Veba.

Hepsinin dizleri bükülür, bir yandan, gittikçe artan bir hızla bu sözü yinelerken, bir yandan da kerevetine çıkmış bulunan valinin çevresinde geniş çemberler çizerler. Hareket gittikçe hızlanır, hızlanır, sonunda çılgınca bir hal alarak yaşlı papazın sesi işitilene dek devam eder: onun bağırmasıyla halk kümeler halinde hareketsizleşir.

PAPAZ – Kiliseye, kiliseye! Tanrının evine! Cezası geliyor işte! Yüzyılların kötülüğü kentin üstüne çöktü! Tanrı,

yozlaşan kentleri ölümcül günahlarından ötürü ölümle cezalandırmak üzere, dünya kurulalı beri hep İblis'i gönderir zaten. Atacağınız çığlıklar o yalancı ağızlarınızda boğulacak, yüreklerinize kızgın mühürler vurulacak. Şimdi hemen diz çöküp âdil Tanrı'ya yaptıklarınızı unutup sizleri bağışlaması için yakarın. Kiliseye koşun, kiliseye!

Kimisi kiliseye koşar. Öbürleriyse, ölüm çanları çalınırken, şaşkın şaşkın sağa sola koşuşur. Falcı, üçüncü düzlemde, valiye bilgi veriyormuş gibi dingin bir sesle konuşmaktadır.

FALCI – Yıldızların orda bir dizi kötü gezegen belirdi. Bunlar kuraklığı, açlığı ve vebayı haber veriyor...

Bir küme kadın, bağrış çağrışlarıyla adamın sesini bastırır.

– Gırtlağında kocaman bir hayvan vardı, çekilen sifonun sesini andıran bir gürültüyle kanını emiyordu!

– Örümcekti bu, kapkara, kocaman bir örümcek!

– Hayır, hayır, yeşildi!

– Yoo, bir bataklık kertenkelesiydi!

– Atma, atma, sen hiç bir şey görmedin! Küçük bir adam boyunda, kapkara bir ahtapottu bu.

– Diego nerde, Diego?

- Öyle çok insan ölecek ki, diriler bunları gömmeye yetmeyecek!

– Amanın! Çekip gitsem bari!

– Evet, evet, hemen gidelim burdan!

VICTORIA – Diego nerde, Diego?

Bu sahne boyunca gökyüzündeki

karaltılar çoğalmış, uğultu, herkesi korkutacak biçimde artmıştır. Evlerin birinden, aydınlık yüzlü bir adam fırlar bağıra bağıra: "Kırk gün sonra kıyamet kopacak!" Ortalık yeniden karışır, halk, adamın lâfını yineleyerek dönenmeye başlar: "Kırk gün sonra kıyamet kopacak!" Muhafızlar, aydınlık yüzlü adamı tutuklamaya gelirler, tam o sırada, sahnenin öbür ucunda beliren bir büyücü kadın ilâç dağıtmaya başlar.

BÜYÜCÜ KADIN – Oğulotu, nane, adaçayı, biberiye, kekik, safran, limon kabuğu, badem ezmesi var... Şaşmaz ilâçlarım var!

Güneş batarken, buz gibi serin bir yel çıkar, bütün başlar göğe çevrilir.

BÜYÜCÜ KADIN – Yel çıktı! Yel! Âfetse hiç mi hiç hoşlanmaz yelden. Göreceksiniz, her şey düzelecek!

Tam bu sırada yel kesilir, uğultu iyice tizleşir, kulakları sağır eden o iki boğuk silâh sesi çok yakına gelir. Kalabalıktan iki kişi yere yıkılır. Hepsinin dizlerinin bağı çözülür, geri geri giderek cesetlerden uzaklaşırlar. Ortada yalnız, büyücü kadınla ayağının dibinde yatan koltuk altları ve gırtlakları kırmızı lekeli iki adam kalır. Hastalar bir iki debelenir, bir iki el kol hareketi yapar, sonra can verirler; bu arada, ce-

setleri tam ortada bırakarak yanlara doğru açılmakta olan kalabalığın üstüne akşamın karanlığı çökmektedir.

Sahne kararır.

Kilisede ışık vardır. Krallık sarayı da ışıldakla aydınlatılmıştır. Yargıcın evi de aydınlıktır. Bu sahne, sırayla oynanacaktır.

SARAY

BİRİNCİ KADI – Haşmetlim, salgın bütün yardım çabalarını bastıran bir hızla yayılmakta. Halk mahallelerinde durum beklediğimizden de kötü, onun için, bence, durumu halktan gizlemek, ne pahasına olursa olsun, doğruyu söylememek gerekiyor. Zaten hastalık da şimdilik alabildiğine yoksul ve kalabalık olan dış mahalleleri kırıp geçirmekte. Başımıza gelen şu büyük yıkım içersinde, bu da kâr sayılır.

Onaylayan mırıltılar.

KİLİSE

PAPAZ – Yaklaşın, yaklaşın ondan sonra da herkes, hepimizin önünde, işlediği en büyük günahı itiraf etsin. Ey ilençli kullar, dökün içinizdekileri ortaya! Yaptığınız ya da aklınızdan geçirdiğiniz kötülükleri birbirinize söyleyin, yoksa günahın zehri hepinizi gebertecek, veba ahtapotu gibi dört bir yanınıza sarılıp cehennemin dibine sürükleyecek... Ben, kendi payıma, yoksullara yeterince yardım etmediğimi biliyorum.

Aşağıki konuşmanın ardından, üç

kişi sözsüz oyunla günah çıkaracaktır.

SARAY

VALİ – Her şey düzelecek. İşin kötüsü, bugün ava gitmek istiyordum. Bu gibi şeyler de, hep insanın önemli bir işi varken olur. Ne yapmalı dersiniz?

BİRİNCİ KADI – Sırf örnek vermek için de olsa, avı aksatmamalısınız. Bütün kent halkı, kafa tutmakta gösterdiğiniz inadı öğrenmeli.

KİLİSE

HEP BİRLİKTE – Ulu Tanrı, yaptığımız ve yapmadığımız şeyleri bağışla!

YARGICIN EVİ

Yargıç, ailesini çevresine toplamış.
Kutsal Kitap'tan dualar okumaktadır.

YARGIÇ – "Sığınağım ve barınağım
Yüce Tanrı'dır.
Çünkü odur beni kuş avcısından
Ve öldürücü vebadan koruyan!"

KARISI – Dışarı çıkamaz mıyız, Casado?

YARGIÇ – Bugüne dek hep dışarlarda dolaştın, hanım. Bu da bize mutluluk getirmedi.

KARISI – Victoria dönmedi, başına bir kötülük gelmesinden korkuyorum.

YARGIÇ – Kendi başına kötülük gelir diye korkmadın hiç. Ve bu yüzden onurunu lekeledin. Hiçbir yere gitme, salgın ortasında en güvenli yer burası. Her şeyi düşündüm, evin çevresini ördürdüm, veba geçene dek,

oturup bu işin sonunu bekleyeceğiz. Tanrı'nın da yardımıyla, burnumuz bile kanamayacak.

KARISI – Haklısın, Casado. Ama yalnız değiliz ki bu kentte. Başkaları acı çekmekte. Belki Victoria'nın bile başı derttedir.

YARGIÇ – Başkalarını bırak da evini düşün. Örneğin, oğlunu düşün. Elinden geldiğince besin yığ bir köşeye. Para konusunda çekinme. Ama yığ, hanım, yığ! Yığınak yapmanın tam sırası şimdi! *(Okur)*: "Yüce Tanrı'dır sığınağım ve barınağım...

KİLİSE

Onun bıraktığı yerden sürdürür.

KORO – "Ona sığındın mı
Ne gecenin karanlığından korkarsın
Ne gündüz uçuşan oklardan
Ne kuytularda dolaşan vebadan
Ne de öğleyin boygösteren salgından."

BİR SES – Ey ulu ve korkunç Tanrım!

Pazar yeri aydınlanır. Halk, bir İspanyol ezgisine uyarak gezinmektedir.

KORO – Kuma imzanı attın
Denize birşeyler yazdın
Yalnız acı kaldı geriye.

Victoria girer. Işıldak pazar yerine çevrilir.

VICTORIA – Diego nerde, Diego?

BİR KADIN – Hastaların yanında. Kendisini çağıranlara yardım ediyor.

Victoria sahnenin dibine doğru koşar ve yüzünde veba hekimlerinin maskesi bulunan Diego'ya çarpar. Bir çığlık atarak geriler.

DIEGO – (*yumuşacık bir sesle*) O kadar çok mu korkuttum seni, Victoria?

VICTORIA – (*çığlık çığlığa*) Oh, Diego, sen misin! Çıkar şu maskeyi yüzünden de sarıl bana. Sıkı, sımsıkı sarıl, o zaman hasta falan olmam!

Diego kıpırdamaz.

VICTORIA – Değişen bir şey mi var aramızda, Diego? Saatlardır, hastalığın sana da bulaşmış olacağı korkusuyla, bütün kentte seni arıyorum, sense şu acı ve hastalık simgesi maskeyle çıkıyorsun karşıma. Yalvarırım çıkar onu, çıkar da sarıl bana! (*Diego maskesini çıkarır.*) Ellerini gördüğüm an, dudaklarım kuruyor. Öpsene beni!

Diego kıpırdamaz.

VICTORIA – (*daha alçak sesle*) Hadi öp beni, ölüyorum susuzluktan. Daha dün nişanlandığımızı unuttun mu? Bütün gece, olanca gücünle sarılıp öpesin diye sabahı bekledim. Hadi durma, sarıl bana!...

DIEGO – Acıyorum, Victoria!

VICTORIA – Ben de acıyorum, ama kendimize. Ve işte bunun için sokaklara düştüm, seninkilere dolamak üzere kollarımı uzatıp bağıra bağıra sana koştum!

Diego'ya doğru yürür.

DIEGO – Dokunma bana, çekil, çekil!

VICTORIA – Neden ama?

DIEGO – Kendi kendimi tanıyamıyorum artık. Şimdiye dek insandan korkmazdım, ama artık elimde değil, onur falan da işe yaramıyor, gittikçe gevşediğimi duyumsuyorum. (*Kız yaklaşır.*) Dokunma bana. Belki hastalık kapmışımdır, sana da bulaştırırım. Dur azıcık. Bırak da bir soluk alayım, çünkü şaşkınlıktan boğazım düğümlendi. Şimdi artık şu insancıkları nasıl kaldırıp yataklarına yatıracağımı bile bilmiyorum. Tiksintiden ellerim titriyor, acıma duygusu gözlerimi kör ediyor. (*Sağdan soldan çığlıklar, inlemeler yükselir.*) Duyuyorsun ya, yine beni çağırıyorlar. Gitmeliyim. Kendine, ikimize göz kulak ol emi. Bir gün bitecek elbet bu da!

VICTORIA – Bırakma beni.

DIEGO – Bu da bitecek elbet. Çok gencim, seni de çok seviyorum. Tiksiniyorum ölümden.

VICTORIA – (*ona doğru atılır*) Ben canlıyım ama!

DIEGO – (*geri çekilir*) Ne ayıp, Victoria, ne ayıp!

VICTORIA – Ayıp mı, neden ayıp olsun?

DIEGO – Korkuyorum galiba.

İniltiler duyulur. Diego iniltilerin geldiği yöne doğru koşar.
Halk, bir ezgi eşliğinde gezinir.

KORO – Kim haklı, kim haksız?
Düşün ki
Her şey yalan şu dünyada.
Ölümden başka gerçek tanımayız.

Kilise ve saray, ışıldakla

aydınlatılır.

Kilisede, dua ve âyetler okunmaktadır.

Birinci Kadı, saraydan seslenir.

BİRİNCİ KADI – Valinin buyruğu. Hepimizin başına çöken ilencin günahını ödemek ve salgını önlemek üzere, bugünden sonra her türlü toplantı ve eğlence yasaklanmıştır. Buna bğlı olarak...

BİR KADIN – (*kalabalığın ortalık yerinde ulumaya başlar*) Bakın, bakın! Bir ölüyü saklıyorlar. İzin vermeyin buna. Yoksa her şeyi çürütür! Utanın be, utanın! Gömün onu, gömün!

Bir kargaşalık olur. İki kişi kadının kollarına yapışıp götürürler.

BİRİNCİ KADI – Buna bağlı olarak Valimiz, kentin üstüne çöken ilencin gelişimi konusunda hemşehrilerine gerekli bilgiyi verecektir. Hekimlerin kanısına göre, meltem çıktığı an veba gerileyecektir. Tanrı'nın da yardımıyla...

Kulakları sağır eden iki boğuk silâh sesi, sonra iki el daha, ve ölüm habercisi çan sesleri lâfını yarıda keser; kiliseden de uğul uğul dualar yükselmektedir. Birden bütün gürültüler kesilir, sessizlik ortasında, bütün gözler kapıdan giren biri erkek, biri kadın iki yabancıya çevrilir. Erkek boylu posludur. Başı da açık. Sırtında bir asker giysisi, göğsünde nişanlar vardır.

Kadın da askerce giyinmiştir, ama

onun yakası ve kol ağızları beyazdır. Elinde bir cep defteri vardır. Saraya doğru yürür, selâm verirler.

VALİ – Ne istiyorsunuz, yabancılar?

ADAM – (*çelebice*) Yerinizi.

HALK – Ne? Ne diyor bu adam?

VALİ – Vaktini kötü seçtiniz bu işin, saygısızlığınız pahalıya patlayabilir size. Ama biz yanlış anladık herhalde. Kimsiniz?

ADAM – Asıl bu iş size bin kat pahalıya patlayacak!

BİRİNCİ KADI - Bana bakın yabancı, kim olduğunuzu bilmiyorum, ama sonunuzun nereye varacağını çok iyi biliyorum!

ADAM – (*hiç istifini bozmadan*) Hele, hele. Ne dersiniz, sevgili dostum? Kim olduğumu söyleyelim mi onlara?

BN. YAZMAN – Genellikle, çok daha törenli davranırız.

ADAM – İyi ama, bu efendiler de pek sabırsız.

BN. YAZMAN – Kendilerine göre haklılar elbet. Öte yandan, bizler yalnızca birer konuğuz, buranın törelerine uymak zorundayız.

ADAM – Anlıyorum. Ama o zaman da şu dürüst insancıkların akıllarını karıştırmış olmayacak mıyız dersin?

BN. YAZMAN – Karışıklık, kabalıktan iyidir.

ADAM - Çok kolay kandırırsınız insanı. Yine de bir iki kaygım var ama...

BN. YAZMAN – Ya o, ya bu...

ADAM - Sizi dinliyorum...

BN. YAZMAN – Ya söylersiniz, ya da söylemezsiniz. Söylerseniz, bilirler. Söylemezseniz sonradan kendileri öğrenir.

ADAM – Şimdi artık bütünüyle aydınlanmış bulunuyorum.

VALİ – Ee, yeter ama artık! Gerekeni yaptırmazdan önce, son bir kez soruyorum size, kimsiniz, ne istiyorsunuz?

ADAM – (*hep aynı doğal sesle*) Bendeniz veba. Ya siz?

VALİ – Veba mı?

ADAM – Evet, ve yerinizi istiyorum. İnanın çok üzgünüm, ama bir sürü işim olacak. Size iki saat versem, ne dersiniz? Yönetimi bana bırakmanıza yeter mi acaba?

VALİ – Bu sefer çizmeden yukarı çıktınız ve bu düzmeciliğinizin cezasını çekeceksiniz. Muhafızlar!

ADAM – Bir dakika! Kimseyi zorlamak istemem. İlke olarak, hep kurallara uygun davranırım. Davranışımın şizleri şaşırtmasını anlıyorum elbet, tanımıyorsunuz çünkü beni. Yalnız, kimliğimi kanıtlamama gerek bırakmadan yerinizi bana vermenizi istiyorum. Sözüme güvenemez misiniz?

VALİ – Boşa harcanacak vaktim yok, bu tatsız şaka da gereğinden çok uzadı. Yakalayın şu adamı!

ADAM – İster istemez boyun eğeceğiz galiba. Bu da çok tatsız doğrusu. Sevgili dostum, bir çapraz çeker misiniz lütfen?

Kolunu muhafızlardan birine doğru uzatır. Bn. Yazman, herkesin gözü önünde, elindeki deftere bir çapraz çeker. Boğuk silâh sesi işitilir. Muhafız yıkılır. Bn. Yazman yanına gidip inceler.

BN. YAZMAN – Her şey tamam, Haşmetlim. Üç belirti de var. (*Ötekilere dönüp tatlı bir sesle.*) Tek bir belirti oldu mu, durumunuz kuşkulu demektir. Belirtiler ikileştimi, hastalığa yakalandığınızın resmidir. Üç oldu mu, defterden silinirsiniz. Bu kadar yalın.

ADAM – Ah! Yazmanımı tanıştırmayı unutuyordum az kalsın. ama tanıyorsunuz zaten. Yalnız, insan o kadar çok kişiyle karşılaşıyor ki...

BN. YAZMAN – Pek de kusurlu sayılmazlar canım! Hem sonra, nasıl olsa tanışırlar benimle.

ADAM – Görüyorsunuz ya , çok sevimli insandır! Neşeli, yaşamından hoşnut, özentisiz...

BN. YAZMAN – Yoo, bu kadar övgüye değmem canım. İnsan taze çiçekler ve gülücükler arasında çok daha rahat çalışıyor.

ADAM – Hârika bir ilke bu. Neyse, biz yine konumuza dönelim! (*Valiye.*) Sözlerimin ciddiliğini yeterince gösterebildim mi acaba? Bir şey demeyecek misiniz? Haklısınız, korkuttum elbet sizi. Ama inanın, hiç istemezdim böyle bir şeyi. Daha tatlı bir uyuşmayı, karşılıklı güvene, sizin ve benim sözüme dayanan, yâni bir bakıma onurlu bir uzlaşmayı yeğlerdim. Neyse, yine de pek geç sayılmaz. İki saat yeterli mi sizin için?

Vali, hayır anlamına başını sallar.

ADAM – (*Bn. Yazmana dönerek*) Ne tatsız iş!

BN. YAZMAN – (*başını sallayarak*) Keçi gibi inatçı! Ne günlere kaldık!

ADAM – (*Valiye*) Bense bu iş sizin rızanızla olsun istiyorum. Sizin onayınızı almadan hiçbir şey yapamam, ilkelerime aykırı olur. Hanım arkadaşım, önerdiğim küçük dönüşümü size onaylatana dek defterden ad çizebilir. Hazır mısınız, sevgili dostum?

BN. YAZMAN – İzin verirseniz, ucu kalınlaşan kurşun kalemimi açayım, ondan sonra buyruğunuzdayım.

BN. YAZMAN – (*göğüs geçirir*) Sizin şu iyimserliğiniz de olmasa, çok acı gelecek bu iş bana!

ADAM – (*kalemini açarken*) İyi bir yazman, her şeyin

düzelebileceğine, hesap yanlışlığının ergeç bulunacağına, kaçırılan buluşmaların yeniden ayarlanacağına inanır. Her yıkımın bir iyi yanı olur. Nitekim, savaşın bile kendine göre erdemleri vardır ve verdiğiniz kullanma haklarını on yılda bir geri aldınız mı, mezarlıklar bile kâr getirebilir.

ADAM – İnci gibi lâf ediyorsunuz... Kaleminiz açıldı mı?

BN. YAZMAN – Evet, başlayabiliriz.

ADAM – Hadi öyleyse!

Eliyle, kalabalığın önüne çıkan Nada'yı gösterir, ama Nada müthiş bir sarhoş kahkahası atar.

BN. YAZMAN – İzin verirseniz, bu adamın hiçbir şeye inanmayanlardan olduğunu, böylelerininse epey işimize yarayabileceğini bildireyim.

ADAM – Haklısınız. Kadılardan birine geçelim öyleyse.

Kadılarda korku.

VALİ – Durun!

BN. YAZMAN – Haşmetlim, bakın bu iyi işte!

ADAM – (*sabırsızlanarak*) Bir şey mi istediniz, Vali Bey?

VALİ – Yerimi size bırakırsam, yakınlarım, kadılar ve ben ölümden kurtulacak mıyız?

ADAM – Elbette, işin geleneği bu zaten.

Vali kadılarla görüşür, sonra halka döner.

VALİ – K. lizliler, bundan böyle her şeyin değiştiğini

anlamışınızdır sanırım. Hepinizin çıkarı için, kenti şu yeni güce bırakmam yararlı olabilir. Kendileriyle yapacağım anlaşma felâketin büyümesini önleyecek, ayrıca sizler de, günün birinde yeniden hizmetinize koşacak bir hükümete sahip olacaksınız. Bu şekilde davranmakla, kendi güvenliğimi düşünmeyip...

ADAM – Sözünüzü kestiğim için bağışlayın. Yalnız, bu yararlı değişikliğe kendi isteğinizle razı olduğunuzu, özgür bir anlaşma yapıldığını halkın önünde açıklarsanız sevinirim.

Vali onlara doğru bakar, Bn. Yazman kalemi ağzına götürür.

VALİ – Bu yeni anlaşmayı özgür bir kararla imzaladım elbet.

Son lâfları ağzının içinde yuvarlar, geri çekilip gözden yiter. O anda, toptan bir göç başlar.

ADAM – (*Brinci Kadıya*) Rica ederim, hemen gitmeyin. Halkın güvendiği, isteklerimi kendilerine aktarmama yardım edecek birine ihtiyacım var. (*Birinci Kadı duraksar.*) Önerimi kabul ediyorsunuz tabiî... (*Ben. Yazmana.*) Sevgili dostum...

BİRİNCİ KADI – Elbette kabul ediyorum, ne büyük onur benim için.

ADAM – Güzeel! Öyleyse, sevgili dostum, kadıya yeni buyruklarımızı bildirin, o da halka duyursun ki, bu temiz yürekli insanlar kurallara göre yaşamaya başlasınlar.

BN. YAZMAN – Birinci Kadı ve danışmalarınca düzen- lenip yayınlanan yönetmelik falan gereğince...

BİRİNCİ KADI – İyi ama, daha yönetmelik falan

düzenlemedim ki ben...

BN. YAZMAN – Biz sizi o zahmetten kurtardık. Ayrıca, yazı kurullarımızın, imzalama onuruna ereceğiniz buyrultuları kaleme alma zahmetine katlanmasına sevinmelisiniz.

BİRİNCİ KADI – Haklısınız, ama...

BN. YAZMAN – Bulaşıcı hastalığa tutulmuş bulunan yurttaşlarımızın yaşamına çekidüzen vermek, yardım işlerini düzene koymak, gözetmen, bekçi, uygulayıcı ve mezarcı gibi verilecek bütün buyrukları eksiksiz yerine getirmekle yükümlü kimselerin nasıl seçileceğini ve uygulanacak kuralları göstermek üzere çok sevgili Hükümdarımızın isteklerine göre yayınlanmış resmî buyrultudur.

BİRİNCİ KADI – Bu tumturaklı dil de nesi kuzum?

BN. YAZMAN – Halkı karanlık lâflara alıştırmak için. Ne kadar az şey anlarlarsa, o kadar çok söz dinlerler. Alın, bunlar da, en ağır işleyen kafaların bile alabilmesi için birbiri ardından kent sokaklarında okutturacağınız buyrultular. Şunlar da duyuruları okuyacak adamlar. Yüzlerinin sevimliliği, okuyacakları sözleri belleklere kazıyacaktır.

Haberciler gelip dizilirler.

HALK – Vali gidiyor, vali gidiyor!

NADA – Kişisel hakkına dayanarak gidiyor, be adamlar, kişisel hakkına dayanarak Devlet demek vali demektir, Devlet'inse korunması gerekir.

HALK – Eskiden Devlet demek vali demekti, şimdiyse Devlet falan değil artık. Çekip gittiğine göre, Veba Devlet oldu demektir.

NADA – Size ne bundan? Ha Veba olmuş, ha vali, Devlet Devlet'tir.

Halk sağa sola koşuşur, bir çıkış kapısı arar gibidirler. Habercilerden biri öne çıkar.

BİRİNCİ HABERCİ – Hastalık görülen her evin kapısına on altı santim yarıçapında, kara bir yıldız çizilecek, yıldızın üstüne de: "Hepimiz kardeşiz" yazılacak. Yıldız, ev yeniden açılana dek orda kalacak, buna uymayanlar yasalara göre cezalandırılacaklardır.

Çekilir.

BİR SES – Hangi yasaya göre?

BAŞKA BİR SES – Yeni yasaya göre elbet.

KORO – Efendilerim bizleri koruduklarını söylerdi, ve yapayalnız kalıverdik işte. Kentin dört bir yanını korkunç bulutlar kaplamakta, o güzelim meyve ve gül kokularını bastırıp mevsimin parlaklığını yoketmekte, yazın sevincini öldürmekte. Ah, deniz kenti Kadiz, ah! Daha dün, Afrika bahçelerinin üstünden geçerek yoğunlaşan meltem boğazdan kente doğru esiyor, kızlarımızın kolunu kanadını kırıyordu. Ama kentimizi bu salgından kurtarıp temizleyecek yel de kesildi işte. Efendilerimiz hiç bir şey olmayacak diyorlardı, oysa haklı olan ötekiymiş, beklenen saatın gelip, çattığını, birşeyler olduğunu, vakit geçirmeden, bahtımızın kara kapıları üzerimize kapanmadan kaçıp gitmemiz gerektiğini söyleyen adammış.

İKİNCİ HABERCİ – En gerekli yiyecek maddeleri bundan böyle halkın olacak, yani yeni topluma yürekten bağlı bulunduklarını kanıtlayanlara az, ama eşit ölçüde dağıtılacaktır.

Birinci kapı kapanır.

ÜÇÜNCÜ HABERCİ – Saat dokuzda bütün ışıklar söndürülecek, ancak pek az sayıda keyfe göre dağıtılacak izin belgelerini taşıyanların dışında, hiç kimse ortalıkta dolaşmayacak, sokağa çıkmayacaktır. Bu yasaklara uymayanlar yasa gereğince cezalandırılacaktır.

SESLER – *(gittikçe yükselerek)*

– Kapıları örtecekler.

– Kapılar kapandı bile.

– Hayır, hepsi kapanmadı.

KORO – Henüz açılabilenler koşalım! Deniz çocuğuyuz biz. Oraya, duvarsız ve kapısız ülkeye, kumların dudak serinliğinde olduğu, gözlerin uzaklara bakmaktan yorulduğu yere koşalım. Denize, gidelim denize! Özgür denize, insanı yıkayıp arıtan suya, bağlarından kurtaran yele koşalım!

SESLER – Denize, gidelim, denize!

Hep birlikte koşarlar.

DÖRDÜNCÜ HABERCİ – Gelip kendisiyle ilgilenecek yetkililere haber vermenin dışında, hastalanan kişilerle ilgilenmek kesinlikle yasaklanmıştır. Hele aile içinden birinin hastalandığının haber verilmesi özellikle beklencek ve bu gibilere, uygarlık tayını adı altında ayrı bir yiyecek ödülü dağıtılacaktır.

İkinci kapı kapanır.

KORO – Denize, koşalım, denize! Deniz kurtarır bizi. Hastalık ya da savaşlar ne yapabilir onu! Daha böyle nice hükümet gördü geçirdi ve karanlık sularına gömdü o! Kızıl sabahları, yemyeşil akşamları vardır onun, ve bütün gece, yıldızlı göğün altında, ardı arası kesilmemecesine yüzünü buruşturur!

Ey yalnızlık, çöl, tuzun kutsanması! Mezar taşını

andıran şu kentlerden, korkunun açılmaz kilitler vurduğu şu insan yüzlerinden kurtulup ılgıt ılgıt esen yele karşı, yüzümüz güneşe dönük, denizin kıyısında dikilmek! Hadi, durmayalım, koşalım! Kim kurtaracak beni insanoğlundan ve onun gözdağlarından? Yılın doruğunda, meyveler, değişmeyen doğa, iyilikçi yaz ortasında mutluydum. Dünyayı seviyordum, bir yanda İspanya vardı, bir yanda da ben. Ama duymuyorum artık dalgaların sesini. Bir bağrış çağrış, bir kaçışma, bir sataşma ve korkaklıktır başlardı şimdi, insan kardeşlerim terden ve bunalımdan manda derisi gibi kalınlaşıp taşınamayacak kadar ağırlaştılar. Kim geri verecek yitirdiğim unutuş denizlerini, enginlerdeki dingin suları, yolları, açıldıkları anda kapanan izleri. Denize, koşalım, denize! Kapılar kapanmadan denize, koşalım!

BİR SES – Hadi durma, koş! Ölümle burun buruna gelene dokunma!

BİR SES – Ölümün izi var onda!

BİR SES – Açılın, açılın!

Adamın birine vururlar. Üçüncü kapı da kapanır.

BİR SES – Hey ulu ve korkunç Tanrım!

BİR SES – Durma koş, Öteyi beriyi, battaniyeyi ve kuş kafesini al! Köpeğin tasmasını unutma! Taze nane kavanozunu da al. Denize inene dek emeriz!

BİR SES – Hırsız var, hırsız! Evlenirken getirdiğim işli masa örtüsünü çaldı!

Adam kovalanır. Yakalanır. Dövülür. Dördüncü kapı kapanır.

BİR SES – Hadi durma, sakla şunu, yedek besinleri-

mizi de sakla!

BİR SES – Yolluğum yok, bir parça ekmek versene bana, kardeş. Karşılığında sedef kakmalı gitarımı veririm sana.

BİR SES – Her kardeşinim diyene değil, çocuklarıma ayırdım bu ekmeği. Kardeşliğin de bir derecesi var.

BİR SES – Ekmek yok mu, ekmek? bütün paramı veririm bir somun ekmeğe!

Beşinci kapı kapanır.

KORO – Çabuk, çabuk! Bir tek kapı kaldı açık! Salgın bizden daha hızlı ilerliyor. Denizden nefret ediyor, oraya ulaşmamızı istemiyor. Geceler dingin, yıldızlar kayıp gidiyor seren direğinin tepesinden. Ne yapabilir böyle bir yerde veba? Elinin altında tutmak istiyor bizi, o da kendine göre seviyor bizleri. Kendi gönlümüze göre değil de, onun istediği gibi mutlu olmamızı arzuluyor. Kısacası zorlama zevkler, buz gibi soğuk bir yaşam, artsız arasız bir mutluluk bekliyor hepimizi. Her şey duraganlaşmakta, yelin serinliğini duymuyoruz artık dudaklarımızda.

BİR SES Beni yalnız bırakma Rahip Efendi, senin yoksulunum ben!

Rahip kaçar.

YOKSUL – Kaçıyor, kaçıyor! Beni de yanına al! Senin görevin bana bakmak! Seni de yitirdim mi, işim bitik demektir!

Rahip adamın elinden kurtulur.
Yoksul, bağırarak yere yıkılır.

YOKSUL – İspanyol Hıristiyanları, kendi halinize ter-

kediidiniz!

BEŞİNCİ HABERCİ - *(gürültüleri bastırarak)* Ve son olarak özetliyorum. *(Veba ile Yazman Hanım, Birinci Kadı'nın önünde durmuş, gülümsemekte, birbirlerini kutlayarak, adamın dediklerini onaylamaktadırlar.)* Sözler de mikrop taşıyabileceğinden, hava yoluyla bulaşmayı önlemek üzere, bütün yurttaşların ağızlarına sirkeli bir tıkaç koymaları zorunlu kılınmıştır; böylece hem hastalıktan korunacak, hem de daha az konuşup sessiz oturacaklardır.

Adamın sözleri biter bitmez herkes ağzını mendille bağlar, gerek konuşanlar, gerek orkestranın gürültüsü azalır. Birkaç sesle başlayan koro tek sesle bitecek, insanların ağızları kapalı ve mendil tıkalı olduğundan, işler en sonunda söszüzoyuna dökülecektir.

Sonuncu kapı da küt diye çarparak kapanır.

KORO – Vah bize, vahlar bize! Veba'yla başbaşa kaldık! Son kapı da kapandı! Hiç bir umudumuz yok artık. Deniz artık çok, çok uzaklarda kaldı. Bundan böyle acının tam göbeğindeyiz demektir, dört bir yanı yüksek ve kaygan kapılarla çevrili, içi uluyan yığınlarla dolu şu daracık, susuz ve ağaçsız kentte, bütün o âyinli adam öldürmelerin yinelenceği, yarı kızıl, yarı kara bir arenayı andıran Kadiz'de sıkışıp kaldık işte! Kardeşler, işlediğimiz kusurdan daha büyük bu sıkıntı, lâyık değiliz böyle bir hapishaneye! Yüreklerimiz tertemiz değildi elbet, ama dünyayı ve yazları seviyorduk: bu sevgi kurtarmalıydı bizi! Rüzgâr esmez oldu, gök bomboş! Uzun yıllar boyunca sesimiz

çıkmayacak. Ama ağızlarımız gözdağının tıkacıyla kapanmazdan önce, son bir kez bağıracağız şu ıssız çölde.

İniltiler, sonra sessizlik.

Orkestradan da yalnız ziller kalmıştır. Kuyruklu yıldızın uğultusu usul usul yeniden başlar. Veba ile yazmanı vali konağında gözükürler. Yazman hanım, her adım atışta defterden bir ad çizmekte, her seferinde vuruşlu çalgılar işitilmektedir. Nada olup bitenlerle alay ederken, ceset yüklü ilk araba gıcırdayarak geçer.

Veba dekorun en tepesine çıkıp bir işaret yapar. Bütün sesler ve hareketler kesilir.

Veba konuşur.

VEBA – Burda ben egemenim, bir olgu, dolayısıyla bir hak bu. Hem de tartışılmaz bir hak: kendinizi uydurun buna.

Ayrıca, sakın kendinizi aldatmayın, egemenliğim de kendime göredir; yalnızca işimi gördüğümü söylemek daha doğru olurdu belki. Siz İspanyol'lar azıcık düşçüsünüz, beni ya kapkara giysili bir kral, ya da görkemli bir böcek biçiminde tasarlardınız. Her işte duygusal bir yan ararsınız, biliriz bunu! Ama hayır işte! Elimde âsa falan yok benim, assubay kılığındayım. Canınızı sıkmak için bu yolu seçtim, çünkü epey yararlı canınızın sıkılması: öğreneceğiniz çok şey var daha. Kralınızın tırnakları kara,sırtında da düzgün bir asker giysisi var. Tahtta oturmuyor, yönetiyor. Sarayı kışla, av köşküyse yargı salonudur. Sıkı yönetim başlamıştır.

Bu yüzden de, dikkatinizi çekerim, ben geldim mi,

duygusallık çekip gider. Mutluluğun verdiği gülünç bunalım, sevdalıların salak yüzü, o bencil görünüm seyretme merakı ve cezayı gerektiren acı alay gibi, duygusallık saçmalığı da yasak artık. Bütün bunların yerine örgütlenmeyi getirdim. Başlarda biraz rahatsız olacaksınız belki, ama sonunda, iyi bir örgütlenmenin kötü bir duygusallıktan kat kat üstün olduğunu anlayacaksınız. Ve bu güzel düşünceyi uygulamak üzere, ilkin kadınlarla erkekleri ayırıyorum: bir yasa bu.

Muhafızlar dediğini yaparlar.

Bütün şarlatanlıklarınız bitti artık. Ciddî olmanın sırası geldi!

Beni yeterince anladığınızı sanıyorum. Bugünden sonra, düzen içersinde ölmeyi öğreneceksiniz. Şimdiye dek İspanyol gibi azıcık gelişigüzel, yani ölçüp biçmeden ölüyordunuz. Sıcak havanın ardından soğuk geldiği, katırlarınız sendelediği, Pireneler mavi bir çizgi halinde uzandığı, ilkbaharda Guadalkivir ırmağı yalnızları kendine çektiği, ya da mantık gereği adam öldürmek çok daha yüce bir iş olduğu halde, birtakım pis ağızlı salaklar para için, onur için cana kıydığından ölüyordunuz. Kısacası, kötü bir biçimde ölüyordunuz. Bir ölü orda, bir ölü burda, kimi yatağında, kimi arenada: tam bir hovardalıktı bu. Neyse ki, bütün bu düzensizliğe bir çekidüzen verilecek artık. Hepiniz aynı ölümle ve düzenli bir listeye göre can vereceksiniz. Hepinizin özel fişi olacak, rastgele ölmeyeceksiniz. Alnyazısı bundan böyle uslandı, kendine birtakım cellâtlar buldu. Ölümünüz cetvellere geçecek, böylece bir işe yarayacaksınız. Ha, az kalsın söylemeyi unutuyordum, ölmesine öleceksiniz elbet, sonra yakılacaksınız, hattâ önce de olabilir: böylesi çok daha temiz ve tasarımızda bu da var. Her şeyden önce İspanya!

İyi bir ölüm için dizilip sıra olmak, en önemlisi bu işte! Ancak öyle yaparsanız hoş tutarım sizi. Ama akılsızca fikirlerden, hani sizin deyiminizle ruhsal çılgınlıklardan, büyük ayaklanmalara yol açan küçük alevlerden koruyun kendinizi. Bütün bu hatır gönül tanımaların yerine mantığı koydum. Ayrımdan ve akılsızlıktan tiksinirim. Onun için, bugünden sonra akıllı uslu insanlar olacak, bir başka deyişle, hepiniz birer yafta taşıyacaksınız. Kasıklarınızdan damgalanacak, koltuk altlarınızdan vurulacağınız yeri gösteren birer hıyarcık taşıyacaksınız. Bu işlerin kendilerini ilgilendirmediğine inanarak pazar günleri arenaların kapısında kuyruk yapanlar, tehlikeli sayıp sizlerden uzaklaşacak. Ama sakın üzülmeyin: bu iş onları da ilgilendirir aslında. Hepsinin adı var listede, kimseyi unutmuş değilim. Herkese şüpheli gözle bakmak, iyi bir başlangıç sayılır.

Ayrıca, bütün bunlar duygusallığa da engel olmaz. Ben de severim kuşları, ilk menekşeleri, körpecik kız dudaklarını. Arasıra zindelik verirler insana, üstelik ben de ülkücünün biriyimdir. Yüreğim... Yumuşuyorum galiba, daha öteye götürmeden keseyim bu işi. Yalnız şöyle bir özetleyelim dediklerimizi. Sessizliği, düzeni, mutlak adaleti getiriyorum sizlere. Bu yaptıklarım son derece doğal olduğundan, bana teşekkür etmemenizi isterim. Buna karşılık, etkin olarak katılmalısınız çalışmama. Görevim başlamıştır.

PERDE

İKİNCİ BÖLÜM

Kadiz'de bir alan. Solda, mezarlık kapıcısının kulübesi. Sağda, bir rıhtım. Rıhtımda yargıcın evi.

Perde açıldığında, sırtlarında hükümlü giysileri bulunan mezarcılar ölüleri kaldırmaktadır. Sahne gerisinden cenaze arabasının gıcırtısı gelmektedir. Az sonra sahneye girip tam ortada durur. Hükümlüler cesetleri arabaya yüklerler. Araba kapıcı kulübesine doğru yollanır. Mezarlığın önünde durduğu an, bir askerî müzik eşliğinde kulübenin kanatlarından biri açılır, içersi gözükür. Burası, okullardaki teneffüs yerine benzemektedir. Yazman hanım bir tahta kurulmuştur. Onun oturduğu yerden daha aşağıda, yiyecek karnesi dağıtmaya yarayan masaları

Uludağ Üniversitesi
51 11598
Merkez Kütüphanesi

andıran birkaç masa. Bunlardan birinin başında beyaz bıyıklı Birinci Kadı, çevresinde memurlar. Müzik gittikçe güçlenir. Öte yanda, muhafızlar kadınlı erkekli iki gruba ayrılmış halkı ite kaka kapıcı kulübesinin önüne, ya da içine getirmektedir.

Işık tam ortaya vurmaktadır. Veba, sarayının tepesine çıkmış, sahneye vuran gölgelerinden başka bir şeyleri gözükmeyen işçileri yönetmektedir.

VEBA – Hadi, bakayım, kıpırdayın azıcık. İşler çok ağır yürüyor bu kentte, bura halkı hiç çalışkan değil canım. Aylaklığı seviyorlar besbelli. Bense, ancak kışlalarda ve kuyruklarda göz yumabilirim boş oturmaya. Aylaklığın böylesi iyidir, insanın yüreğinde ve bacaklarında ne var ne yok alıp götürür. Yani işe yaramayan bir aylaklıktır. Hadi, hadi, çabuk tutun elinizi! Dikin artık şu kulemi, onsuz gözetleme olmuyor. Dikenli çitlerle çevirin kenti. Herkesin bahanı kendine göredir, benimki demir güllüdür. Fırınları yakın, sevinç ateşlerimizdir onlar. Muhafızlar! ilgilenmek istediğim evlere yıldızınızı yapıştırın. Siz de, sevgili dostum, listelerinizi yapın, yaşama belgelerini dağıtmaya başlayın!

Veba öte yandan çıkar.

BALIKÇI – (*aynı zamanda koro başıdır*) Neye yarar bu yaşama belgesi?

BN. YAZMAN – Neye mi yarar? İyi ama, ne yaparsınız yaşama belgeniz olmazsa?

BALIKÇI – Şimdiye dek belgesiz de yaşadık pekâlâ.

BN. YAZMAN – Başınızda yönetici yoktu da ondan.

Şimdiyse var. Bizim hükümetin başlıca ilkesiyse, insanın hep bir belgeye ihtiyacı olduğudur. İnsan ekmeksiz, ya da karısız kalabilir, ama şunu ya da bunu doğrulayan bir belgesi olmadan edemez!

BALIKÇI – Bizim aile tam üç kuşaktır, balıkçılıkla geçinir ve öteden beri tam bir dürüstlükle çalışmışızdır; üstelik de inanın bana, belgesiz falan!

BİR SES – Babadan oğula kasaplık ederiz. Koyun kesmek için de belge kullanmayız.

BN. YAZMAN – Şimdiye dek kargaşa içinde yaşıyordunuz! Ayrıca, bizim mezbahalara bir şey dediğimiz yok, tam tersine destekliyoruz onları! Yalnız, saymanlığın en son yeniliklerini getirdik kesim işine. Bizim üstünlüğümüz de bu. Balık ağı sorununa gelince, bu konuda da yabana atılmaz olduğumuzu göreceksiniz.

Doldurulacak belgeler yanınızda mı, sayın Kadı?

BİRİNCİ KADI – Evet, burda.

BN. YAZMAN – Muhafızlar, getirin şu Bayı!

Balıkçıyı getirirler.

BİRİNCİ KADI – (*okur*) Ad, soyad, nitelik.

BN. YAZMAN – Geçin onları. Bay onları kendisi doldurur.

BİRİNCİ KADI – Curriculum vitae.

BALIKÇI – Anlamadım.

BN. YAZMAN – Yaşamınızdaki önemli olayları yazacaksınız. Böylece biz de sizi tanımış olacağız.

BALIKÇI – Yaşamım Yalnız beni ilgilendirir. Özel bir konu bu, benden başkasını ilgilendirmez.

BN. YAZMAN – Özel mi? Bizim için hiçbir anlamı yok bu sözcüklerin. Bizim aradığımız herkesin gözü önündeki yaşamınız elbet. Zaten ondan başkasına da izniniz yok. Ayrıntılara geçin, sayın Kadı.

BİRİNCİ KADI – Evli misiniz?

BALIKÇI – 1931' de evlendim.

BİRİNCİ KADI – Evlilik nedeni?

BALIKÇI – Evlilik nedeni mi? Şimdi keçileri kaçıracağım galiba!

BN. YAZMAN – Kâğıtta öyle yazılı. Ayrıca, özeli genelleştirmenin en iyi yolu budur!

BALIKÇI – İnsan büyüyüp adam olduğu zaman evlendiği için evlendim.

BİRİNCİ KADI – Boşandınız mı?

BALIKÇI – Hayır, dul kaldım.

BİRİNCİ KADI – İkinci evlilik?

BALIKÇI – Yok.

BN. YAZMAN – Neden?

BALIKÇI – (*avaz avaz bağırarak*) Karımı seviyordum da ondan.

BN. YAZMAN – Çok garip! Neden seviyordunuz karınızı?

BALIKÇI – Açıklanır mı böyle şeyler?

BN. YAZMAN – Evet, düzenli bir toplumda açıklanır!

BİRİNCİ KADI – Sabıkanız?

BALIKÇI – O da nesi?

BN. YAZMAN – Geçmişte yağmadan, yalan yere yemin etmekten, ya da ırza geçmekten hüküm giydiniz mi?

BALIKÇI – Asla!

BN. YAZMAN – Aklıma da gelmedi değil: dürüst adamın teki bu herif! Sayın Kadı, fişine: Göz altında tutulacak yazın.

BİRİNCİ KADI – Yurttaşlık duyguları?

BALIKÇI – Kendimi bildim bileli yurttaşlarıma hizmet ettim. Hiçbir yoksulu balıksız çevirmedim.

BN. YAZMAN – Bu türlü karşılık veremezsiniz.

BİRİNCİ KADI – Şey, bunu açıklayabilirim kendisine! Bildiğiniz gibi, yurttaşlık duyguları benim konumdur! Bak

aslanım, bizim öğrenmek istediğimiz, yerleşik düzene sırf varolduğu için mi saygı duyduğundur?

BALIKÇI – Evet, doğru ve akılcıysa.

BN. YAZMAN – Şüpheli! Yurttaşlık duyguları şüpheli yazın! Peki, sonuncu soru.

BİRİNCİ KADI – (*büyük zorlukla söktürerek*) Varoluş nedenleri?

BALIKÇI – Tek bir şey anladıysam, anamın bilmem neresini köpekler yesin.

BN. YAZMAN – Neden yaşadığınızı anlatacaksınız bize.

BALIKÇI – Neden mi? Ne bileyim ben neden?

BN. YAZMAN – Gördünüz mü! Yazın, sayın Kadı, adı geçen varlığının gereksiz olduğunu kabul etmiştir. Zamanı gelince, rahat rahat dilediğimizi yapacağız demektir. Siz de, Bayım, size verilecek yaşama belgesinin geçici olduğunu anlayacaksınız.

BALIKÇI – Geçici meçici, verin şunu da evime gideyim, çoluk çocuk beni bekliyor.

BN. YAZMAN – Vereceğiz elbet! Yalnız, daha önce, bir üst kata çıkıp birtakım kâğıtları doldurarak, günlük işler dairesei, bekleme bürosu, yardımcı kısımdan bir sağlık begesi almanız gerekiyor.

Balıkçı çıkar. Bu arada, cenaze arabası mezarlığın kapısına gelmiş, boşaltılmaktadır. Tam o sırada, sarhoş Nada arabadan atlar avazı çıktığınca bağırarak.

NADA – Yahu, ölmedim diyorum size!

Yakalayıp yeniden arabaya atmak isterler, kaçar, kulübeye girer.

NADA – Amma iş be! Ölsem, öldüğümü bilirdim herhalde! Oh, affedersiniz!

BN. YAZMAN – Yok zararı. Yaklaşın hele.

NADA – Arabaya tıktılar beni. Oysa içkiyi fazla kaçırmıştım hepsi bu! Temizlik başladı besbelli!

BN. YAZMAN – Ne temizliği?

NADA – Her şeyin, güzelim, her şeyin! Ne kadar çok temizlik yaparsan, işler o kadar iyi gider. Her şeyi yokettin mi, tamam, dünya cennete döner! Örneğin şu sevdalılar! İğrenirim sevdalılardan! Önümden sevdalı bir çift geçti mi, hak diye suratlarına tükürürüm. Suratlarına dediysem, yanlış anlamayın sakın, arkalarından yaparım tabiî bu işi, kimisi pek öfkelidir çünkü. Ya çocuklar, o pis veletler! Sonra o salak görünüşlü çiçekler, ömürleri boyunca fikir değiştiremeyen ırmaklar! Yok azizim, yok! Yokedelim, temizleyelim hepsini! Benim felsefem budur! Tanrı dünyayı yadsıyor, ben de Tanrı'yı! Varolan tek şey olduğuna göre, yaşasın hiçlik!

BN. YAZMAN – İyi ama, nasıl yokedeceğiz bunca şeyi?

NADA – İçerek, ölene dek içerek, o zaman her şey yokolur!

BN. YAZMAN – Kötü bir yol bu! Bizimki daha iyi! Ne senin adın?

NADA – Hiç.

BN. YAZMAN – Anlamadım?

NADA – Hiç.

BN. YAZMAN – Adını soruyorum sana.

NADA – Adım hiç.

BN. YAZMAN – Bak hele! Böyle bir adla çok işimize yararsın sen! Geç bakalım şu yana. Bizim krallığa memur olacaksın.

Balıkçı girer.

Sayın Kadı, dostumuz Hiç'e yapacağı işi gösterir misiniz. Muhafızlar, siz de bu arada rozetlerimizi satarsınız. (*Diego'ya doğru yürür.*) Merhaba. Bir rozet almak ister misiniz?

DİEGO – Ne rozeti?

BN. YAZMAN – Ne rozeti olacak, veba rozeti. (Bir an susar.) Ayrıca, alıp almamakta da özgürsünüz elbet. Zorunlu değil çünkü.

DIEGO – Öyleyse istemem.

BN. YAZMAN – Güzel. (*Victoria'ya doğru giderek.*) Ya siz?

VICTORIA – Tanımıyorum sizi.

BN. YAZMAN – Harika. Yalnız şurasını belirtmek isterim ki, bizim rozetlerden takmayan başka bir rozet takmak zorundadır.

DIEGO – Hangisini?

BN. YAZMAN – Veba rozeti takmayı reddedenler rozetini tabiî. Böylece, ilk bakışta kiminle karşı karşıya bulunduğumuz anlaşılmış olacak

BALIKÇI – Özür dilerim...

BN. YAZMAN – (*Diego'yla Victoria'ya dönerek*) Az sonra görüşürüz! (*Balıkçıya.*) Yine ne var?

BALIKÇI – (*gittikçe artan bir korkuyla*) Birinci kattan geliyorum, buraya dönüp yaşama belgesi almamı, yoksa sağlık belgesi veremeyeceklerini söylediler.

BN. YAZMAN – Ee, öyle tabiî!

BALIKÇI – Nasıl öyle tabiî?

BN. YAZMAN – Bu da gösteriyor ki, kentimiz en sonunda ciddî bir yönetime kavuştu. Kanımıza göre, hepiniz suçlusunuz. Doğal olarak yönetilmekten suçlusunuz. Yalnız, sizlerin de kendinizi suçlu hissetmeniz gerekiyordu. Oysa yorulmadıkça kendinizi suçlu hissedemezdiniz.

Bizler de sizi yoruyoruz, hepsi bu. Yorgunluktan imanınız gevrediği an, işler kolaylaşır.

BALIKÇI – Peki, şu kutsal yaşama belgesini alabilir miyim acaba?

BN. YAZMAN – İlke olarak hayır, çünkü yaşama belgesi alabilmek için, önce bir sağlık belgeniz bulunmalı. Görünüşe göre hiç bir çıkış yolu yok.

BALIKÇI – Ee?

BN. YAZMAN – Eesi bu, canımız isterse veririz. Ancak, keyfe bağlı her şey gibi,böylesi de çok kısa ömürlüdür. Özel bir kayırmayla veriyoruz bu belgeyi size. Ama yalnız bir hafta için. Bir hafta sonra düşünürüz.

BALIKÇI – Neyi düşünürüz?

BN. YAZMAN - Yenileyip, yenilemeyeceğimizi.

BALIKÇI – Ya yenilenmezse?

BN. YAZMAN – Canınız güvenlik altında bulunmayacağından, adınızı defterden silmek gerekecek herhalde. Sayın Kadı, on üç kopya yazdırın bu belgeyi.

BİRİNCİ KADI – On üç kopya mı?

BN. YAZMAN – Evet! Biri ilgiliye, öbürleri de işlerin düzgün yürümesi için çeşitli dosyalara.

Işık tam ortaya vurur.

VEBA – Hiçbir işe yaramayan büyük çalışmalar başlasın. Siz, sevgili dostum, siyasal sürgün ve toplatma listesini hazır edin. Herkese iş çıksın diye, suçsuzların suçlu kılınmasını hızlandırın. Önemli kişileri sürgüne gönderin! Pek yakında adam sıkıntısı çekeceğimize kuşku yok! Sayım işi ne durumda?

BN. YAZMAN – Yürüyor, her şey yolunda, bu yiğit insanların niyetimizi kavramaya başladıklarını sanıyorum!

VEBA – Çok çabuk duygulanıyorsunuz, sevgili dostum. İlle de anlaşılmak istiyorsunuz. Sizin deyiminizle, şu

yiğit insancıklar aslında hiçbir şey anlamadılar, ama hiç önemi yok bunun! Önemli olan anlamaları değil, kendi işlerini bitirmeleri. Dur hele! Çok anlamlı bir lâf oldu bu, öyle değil mi?

BN. YAZMAN – Hangisi, efendim?

VEBA – Kendi işlerini bitirmeleri. Hadi bakalım, ahpap,lar, kendi işinizi kendiniz bitirin, hadi durmayın! Nasıl? Harika bir buluş değil mi?

BN. YAZMAN – Harika!

VEBA – Harika ya! Her şey var bunun içinde! Bir kere, iş bitirme imgesi epey dokunaklı, sonra işi bitirilecek adam buna kendi eliyle katkıda bulunuyor; buysa, bütün iyi hükümetlerin amacı ve sağlamlığıdır.

Dipten birtakım gürültüler gelir.

Ne var, n'oluyor?

Korodaki kadınlar kaynaşır.

BN. YAZMAN – Kadınlar kaynaşıyor.

KORO – Bu kadının bir diyeceği var.

VEBA – Yaklaş.

KADIN – (*öne çıkarak*) Kocam nerde?

VEBA – Al bakalım! Böyledir işte insan yüreği! N'olmuş bunun kocasına?

KADIN - Eve dönmedi.

VEBA – Aman ne saçma şey. Tasalanma yavrum, tasalanma. Yatacak başka bir yatak bulmuştur.

KADIN – Sizin bildiğiniz erkeklerden değildir o, kendine saygısı vardır.

VEBA – Oo, eşi benzeri bulunmayan adamdır, öyle değil mi! Şuna bir bakar mısınız, sevgili dostum.

BN. YAZMAN – Adı, soyadı!

KADIN – Antonio Galvez.

Yazman elindeki defiere bakar, Veba'nın kulağına birşeyler fısıldar.

BN. YAZMAN – Hadi bakalım, için rahat etsin, yaşıyor!

KADIN – Nasıl yaşıyor ama?

BN. YAZMAN – Krallar gibi, şatoda!

VEBA – Evet öyle, onun gibi gürültü eden ve harcamak istemediğim birkaç kişiyle birlikte sürdüm kendisini.

KADIN – (*gerileyerek*) N'aptınız onu?

VEBA – (*isterik bir kudurganlıkla*) Koyulaştırdım hepsini. Bugüne dek gelişigüzel, havaice, bir bakıma sulandırılmış halde yaşıyorlardı! Şimdiyse daha katı, daha yoğun hale geliyorlar!

KADIN – (*iki yana açılıp kendisini karşılayan koraya doğru kaçarak*) Vah bana, vahlar bana!

KORO – Vah bize, vahlar bize!

VEBA – Susun! Aylak aylak durmayın! Birşeyler yapın! Bir iş bulun kendinize! (*Dalgın dalgın.*) Kendi işlerini bitiriyor, birşeyler yapıyor, koyulaşıyorlar. Çok iyi şey canım şu dilbilgisi, epey işe yarıyor!

Işık, bir anda, Kadı'yla birlikte oturan Nada'nın bulunduğu kapıcı kulübesine çevrilir. Nada'nın önünde uzun bir kuyruk.

BİR ERKEK – Pahalılık arttı, ücretler yetersiz.

NADA – Biliyoruz öyle olduğunu, onun için yeni bir ücret dizgesi düşündük. Az önce hazırlandı.

ADAM – Artış oranı ne olacak?

NADA – (*okur*) Çok basit! 108 numaralı cetvel. "Çeşitli

mesleklere ve meslekdışı işlere verilen ücretlerin yeniden değerlendirilmesine ilişkin karar uyarınca taban ücret kaldırılmakta, esnek merdiven dizgesi tam anlamıyla serbest kılınmaktadır; böylece, en düşük ücretlerin de, ilerde, en tepeye çıkabilmesi olanağı belirmektedir. Bununla birlikte, 107 numaralı cetvelin kafadan atarak getirmiş bulunduğu artışlar da, bu yeni sınıflandırmanın doğuracağı zamlara, kaldırılan taban ücret üzerinden eklenecektir."

ADAM– İyi ama, artış ne olacak?

NADA – Bugünlük yalnız yeni cetvel kabul edildi, artış daha sonra. Şimdilik memurları bir üst dereceye çıkarıyoruz, o kadar.

ADAM – Peki ama ne yapsınlar kupkuru üst dereceyi?

NADA – (*avaz avaz*) Ne yapacaklar, yesinler! Arkadaki. (*Başka bir adam gelir.*) Sen bir ticaretevi mi açmak istiyordun? Vallahi çok iyi bir fikir bu! Önce şu kâğıdı doldur bakalım. Parmaklarını şu hokkaya daldır, sonra şuraya bastır. Tamam.

ADAM – Elimi nereye sileyim?

NADA – Nereye mi sileceksin? (*Dosyalardan birini karıştırır.*) Hiç bir yere silemezsin. Yönetmelikte böyle bir madde yok.

ADAM – Böyle de duramam ki.

NADA – Neden duramayacaksın? Ayrıca, ne zararı var, nasıl olsa karına el süremeyeceksin. Hem, böylesi tam sana göre bir şey.

ADAM – Nasıl bana göre?

NADA – Evet, öyle. Seni küçük düşürüyor, öyleyse tam sana göre. Neyse, dönelim yine şu ticaret işine. Genel yönetmeliğe bağlı on altıncı genelgenin 62. bölümünün 208. maddesinden mi yararlanmak istersin, yoksa özel yönetmeliğe ek olarak çıkarılmış 15. genelgenin 207. maddesinin 27. satırbaşından mı?

ADAM – Ne birini bilirim, ne ötekini bu yönetme-

liklerin!

NADA – Bilemezsin elbet! Tanımıyorsun çünkü. Ayrıca, ben de tanımıyorum. Ama bir karar vermek gerektiğinden, ikisinden birden yararlandıralım seni.

ADAM – Sağol, Nada, bu kadarı fazla benim için.

NADA – Değmez canım. Çünkü, bu maddelerden biri sana dükkân açma yetkisini verirken, öbürü orda herhangi bir şey satmanı yasaklıyor galiba.

ADAM– Ee, bu da ne demek oluyor?

NADA – Düzen, aslanım, düzen!

Gözleri dışarı uğramış bir kadın gelir.

NADA – Ne var, n'oluyor, kadınım?

KADIN – Evime el koydular.

NADA – Güzel.

KADIN – Devlet dairesi yapılar.

NADA – Elbette!

KADIN – İyi ama, ben sokakta kaldım; sana da bir yer buluruz dediler.

NADA – Görüyorsun ya, her şeyi düşünüyoruz.

KADIN – Evet ama bunun için dilekçe vermek gerekiyor. Dilekçeye yanıt gelene kadar da çocuklarım sokakta kalacak.

NADA – Öyleyse hemen dilekçe vermelisin. Doldur bakalım şu kâğıdı.

KADIN – (*uzatılan kâğıdı alır*) Tez yürür mü dersiniz?

NADA – Bir ivedilik belgesi getirirsen, tez yürür.

KADIN – O da nesi?

NADA – Bir an önce sokaktan kurtarılman gerektiğini belirten bir belge.

KADIN – Çocuklarım yuvasız kaldı, bundan daha iyi gerekçe mi olur?

NADA – Sırf çocukların sokakta kaldı diye ev verecek

değiliz ya sana! Ancak belge getirirsen ev verebiliriz. Bu ikisi aynı şey değil elbet.

KADIN – Tek bir şey anladıysam Arap olayım. Olsa olsa İblis böyle konuşur ve kimsecikler bir şey anlamaz!

NADA – Bu da bir rastlantı değil ki, kadınım. Bizim ereğimiz de, aynı dili konuştuğumuz halde, kimsenin bir şey anlayamaması. Ve şunu belirtmek isterim ki, herkesin boşu boşuna konuşacağı, kentimizde karşı karşıya gelen iki dilin büyük bir inatla birbirini aşındıracağı, sonunda sessizlik ve ölümden başka bir şeye yer bırakmayacağı an yaklaşıyor.

Aşağıdaki konuşmayı Nada'yla kadın aynı anda yaparlar.

KADIN – Adalet odur ki, çocuklar doyasıya yer, soğukta titreşmez. Adalet odur ki, yavrularım yaşar. Neşeli bir toprakta dünyaya getirdim onları. Deniz verdi kutsandıkları suyu. Başka bir zenginliğe ihtiyaçları yok. Onlar için günlük ekmekten, yoksullara özgü rahat uykudan başka bir şey istemiyorm. Bir hiçtir bu, ama yine de olmaz diyorsunuz. Talihsiz insanları ekmeksiz bıraktıktan sonra, ne şatafatla, ne güzel sözlerle, ne giz dolu vaatlerle bağışlatamazsınız kendinizi.

NADA – Ölmektense dizüstü yaşamaya razı olun, böylece evren darağaçlarının dik açısında ölçülü düzenine kavuşacak, ölülerle akıllı uslu karıncalar arasında paylaşılmış, çayırdan ve ekmekten yoksun kaskatı ilkeli bir cennet haline gelecek, ve bu cennette, kâğıda doymuş, resmî bildirilerle beslenen, her şeyi yoketme nişanı almış, o eski, tatlı mı tatlı dünyadan kalma taşkınlıkları ortadan kaldırmaya kararlı Tanrı'ya tapan mutlu kişiler arasında kocaman kanatlı polis-melekler dolaşacaktır.

NADA – Yaşasın hiçlik! Kimse kimsenin dilinden an-

lamıyor artık: vardık işte o yetkin âna!

Işık sahnenin tam ortasına vurur. Kartondan kesilmiş kulübeler, dikenli teller, İspanyol köşkleri ve buna benzer birkaç aykırı yapı göze çarpar. Birilerinden kaçıyormuş izlenimi veren, maskeli Diego girer. Anıtları, halkı ve Veba'yı farkeder.

DIEGO – (*koraya*) İspanya nerde? Kadiz nerde? Hiçbir yere benzemiyor burası! İnsanoğlunun yaşamayacağı bir dünyadayız besbelli. Neden susuyorsunuz?

KORO – Korkuyoruz! Ah, bir yel esse...

DIEGO – Ben de korkuyorum. İyi geliyor korkuyorum diye bağırmak! Hadi durmayın, bağırın, rüzgâr karşılık verir sesinize.

KORO – Eskiden bir halktık, şimdiyse sürüyüz! Eskiden şölene çağrılırdık, şimdiyse ya karakola, ya da yargıca götürülüyoruz! Eskiden sütle ekmeği değiştirirdik, şimdi kameyle yiyecek alıyoruz! Tepinizyoruz! (*Oldukları yerde tepinirler.*) Olduğumuz yerde tepiniyor, kimsenin kimseye yararı dokunamaz, onun için bize gösterilen yerde bekleyelim diyoruz! Ne yararı var bağırıp çağırmanın? Kadınlarımızın yüzü, eskisi gibi, içimizi gıcıklayan birer çiçeği andırmıyor, İspanya yokoldu! Tepinelim! Tepinelim! Ah, acı, ah! Biziz olduğu yerde tepinen! Boğuluyoruz bu her yanı kapalı kentte! Ah, bir rüzgâr çıksa...

VEBA – Budur işte bilgelik. Yaklaş bakalım, Diego, anladın artık işin aslını.

Gökten, defterlere çekilen çaprazların hışırtısı gelmektedir.

DIEGO – Suçsuzuz biz! (*Veba kahkahayı basar. Diego, avazı çıktığınca bağırarak.*) Suçsuzluk nedir bilir misin, ey cellât, suçsuzluk!

VEBA – Suçsuzluk ha! Hayır, tanımıyorum böyle bir şeyi!

DIEGO – Yaklaş öyleyse. Gücü yeten öbürünü gebertsin.

VEBA – Güçlü olan benim, be hey suçsuz. Bak.

Eliyle bir işaret yapar, Muhafızlar Diego'nun üstüne yürürler. Beriki kaçar.

VEBA – Koşun ardından! Sakın kaçırmayın! Kaçan adam bizdendir! Hemen damgalayın.

Muhafızlar Diego'nun ardından koşarlar. Sözsüzoyunla verilen bir kovalama başlar. Düdükler. Canavar düdükleri.

KORO – Adam koşuyor! Korkuyor ve korkuyorum diyor! Kendine egemen değil, çıldırmış durumda! Bizse akıllandık. Bir yönetenimiz var. Ama yazıhanelerin sessizliğinde dışa vurulmayan ve bizlere Güney'in kızgın güneşi altında uzayıp giden denizden, geceleyin hışırdayan kamışlardan, kadınlarımızın körpe kollarından söz eden uzun çığlığı dinliyoruz. Suratlarımız mühürlendi, adımlarımız sayılmakta, saatlarımız hesaplı, ama yüreklerimiz sessizliğe başkaldırmakta. Listeleri, sicil numaralarını, tükenmek bilmeyen duvarları, pencerelerdeki parmaklıkları, tüfekli sabahları istemiyor yüreklerimiz. Sığınacak bir yer bulmak üzere bu gölgeli ve rakamlı dekordan kaçarak evlerden birine varmaya çalışan adam gibi

hayır diyor yüreğimiz bütün bunlara. Oysa biricik sığınak, şu duvarların ardındaki denizdir. Rüzgâr esse de rahat bir soluk alsak...

Koronun dediği gibi, Diego evlerden birine dalmaşır. Muhafızlar kapıda durup nöbetçi dikerler.

VEBA – (*avaz avaz bağırarak*) Çabuk damgalayın o adamı! Herkesi damgalayın! Söylemedikleri de işitiliyor çünkü! Şimdi artık karşı çıkamıyorlar, ama sessizlikleri diş gıcırtısını andırıyor! Dağıtın hepsinin ağzını burnunu! Ağızlarına birer tıkaç sokun ve hepsi her gün aynı şeyi söyleyene, yani istediğimiz gibi iyi birer yurttaş olana dek hep aynı lâfları edin onlara!

Tepeden, oparlörlerden geliyormuşcasına yankılanan, yinelendikçe güçlenen ve en sonunda ortalığı kaplayacak sessizliğe dek, ağızını açmadan dikilen koroyu ezen sloganlar yağar.

Tek veba, tek halk!

Koyulaşın, kendi işinizi kendiniz bitirin, yapacak birşeyler bulun!

İyi bir veba iki özgürlüğe bedeldir!

Tutup sürgüne gönderin, işkence edin, nasıl olsa birtakım izler kalır!

Yargıcın evi aydınlanır.

VICTORIA – Hayır, baba, olmaz. Bu yaşlı hizmetçiyi hastalığa yakalandı diye götürüp veremezsiniz o adamlara. Beni büyüttüğünü, gık demeden bütün hizmetlerinizi

gördüğünü unutuyorsunuz galiba.

YARGIÇ – Kim bozdurabilir verdiğim yargıyı?

VICTORIA – Her şey hakkında yargıya varamazsınız. Acının da kendine göre hakları vardır.

YARGIÇ – Benim görevim bu evi korumak, kötülüğünü oraya girmesine engel olmaktır. Ben...

Birden Diego girer içeri.

YARGIÇ – Kim izin verdi içeri girmene?

DIEGO – Korku getirdi beni senin evine! Vebadan kaçıyorum.

YARGIÇ – Vebadan kaçmıyor, yanında taşıyorsun. (*Diego'ya, kasığındaki belirtiyi gösterir. Hep birlikte susarlar. Uzaklardan bir iki düdük sesi gelir.*) Hemen çık bu evden.

DIEGO – Sakla beni! Kovarsan, alıp ötekilerin yanına katarlar, o zaman ölü gibi üst üste yığılmış oluruz.

YARGIÇ – Ben yasalara hizmet ederim, saklayamam seni burda.

DIEGO – O senin hizmet ettiğin eski yasaydı. Yenisiyle hiçbir ilgin yok.

YARGIÇ – Ben yasalara sözleri için değil, yasa oldukları için hizmet ederim.

DIEGO – Peki, ya yasa suçsa?

YARGIÇ – Yasa halinde gelen suç, suç olmaktan çıkar.

DIEGO – O zaman da erdemi cezalandırmak gerekir!

YARGIÇ – Evet, yasaya kafa tutma saldırganlığını gösterirse, cezalandırmak gerekir.

VICTORIA – Bana bak, Casado, yasayla değil, korkuyla hareket ediyorsun.

YARGIÇ – Seninki de korkuyor ama.

VICTORIA – Evet ama, henüz hiçbir ihanette bulunmadı.

YARGIÇ – Yakında bulunur. Korktuğu için, herkes ihanet etmekte. Ve herkes, lekesiz olmadığı için korkuyor.

VICTORIA – Ben bu adamın eşiyim, baba, siz de kabul etmiştiniz bunu. Dün verip, bugün elimden alamazsınız.

YARGIÇ – Evlenmeni kabul etmedim ki. Evden çıkmanı kabul ettim.

VICTORIA – Beni hiç sevmediğinizi biliyordum zaten.

YARGIÇ – (*kızına bakarak*) Bütün kadınlardan tiksinirim.

Birden şiddetle kapı çalınır.

Bu da nesi?

BİR MUHAFIZ – (*dışardan*) İçeride şüpheli biri saklandığı için ev hüküm giymiştir. Bütün ev halkı göz hapsindedir.

DIEGO – (*kahkahayla gülerek*) Biliyorsun ya, yasa yasadır. Yalnız azıcık yenidir ve sen bu yeni yasayı pek tanımıyorsun. Yargıç, sanıklar aynı kaptayız işte şimdi!

Yargıcın karısı, küçük oğlu ve kızı içeri girerler.

KADIN – Kapıyı tuttular.

VICTORIA – Ev hüküm giydi.

YARGIÇ – Hep şunun yüzünden. Şimdi gidip ele vereceğim bu adamı. O zaman kapıyı açarlar.

VICTORIA – Hayır, baba, onurunuz bunu yasaklar.

YARGIÇ – Onur insan işidir, bu kentteyse insan falan yok artık.

Birtakım düdük sesleri, yaklaşan bir arabanın gürültüsü duyulur. Diego korkulu gözlerle dört bir yanına bakar,

sonra küçük oğlana yapışır.

DIEGO – Bana bak, yasa adamı! Tek bir hareket yaptığın an, oğlunun ağzını veba hıyarcığının üstüne yapıştırırım.

VICTORIA – İyi ama, Diego, alçaklık bu.

DIEGO – Alçaklar kentinde hiçbir şey alçaklık değildir.

KADIN – (*yargıca doğru koşarak*) Söz ver, Casado! Ne istiyorsa onun için söz ver bu adama!

YARGICIN KIZI – Hayır, baba, söz falan verme. Bize ne bundan.

KADIN – Dinleme sen onu. Biliyorsun ki nefret eder erkek kardeşinden.

YARGIÇ – Haklı ama. Bizi ilgilendirmez bu iş.

KADIN – Sen de nefret ediyorsun zaten oğlumdan.

YARGIÇ – Haklısın, senin oğlun o.

KADIN – Oh! bağışlanmış bir şeyden söz edecek adam mısın sen!

YARGIÇ – Hiçbir şeyi bağışlamış değilim. Ben yalnızca, herkesin gözünde beni şu oğlana baba yapan yasaya uydum, o kadar.

VICTORIA – Doğru mu bu, anne?

KADIN – Sen de küçük görüyorsun beni.

VICTORIA – Hayır. Yalnız, her şey aynı anda çöküyor. Ruh bile sallantıda.

Yargıç kapıya doğru bir adım atar.

DIEGO – Ruh sallantıda, ama yasa var arkamızda, öyle değil mi yargıç? Hepimiz kardeşiz! (*Oğlanı tam karşısına diker.*) Sen de kardeşimsin artık, kardeşçe bir öpücük vereceğim sana.

KADIN – Dur, Diego, yalvarırım bekle azıcık! Yüreğine varana dek taşlaşan kişilere benzeme. Üstelik o bile

yumuşar. (*Kapıya doğru koşup yargıcın yolunu keser.*) Vazgeçeceksin, değil mi?

YARGICIN KIZI – Neden vazgeçecekmiş, hem ona ne şu hiç bir işe yaramayıp yer dolduran piç kurusundan!

KADIN – Sus sen, kıskançlık içini kemiriyor senin, daha şimdiden kapkara kesildin. (*Yargıca.*) Ama sen ölümün eşiğindesin, yeryüzünde uyku ve dinginliğin dışında, arzulayacağın hiç bir şey kalmadığını biliyorsun. Bunu yaparsan ıssız kalan yatağında huzur içinde yatamayacağını da biliyorsun.

YARGIÇ – Yasa benden yana. O huzurumu sağlar benim.

KADIN – Tükürürüm senin yasana. Hak da benden yana, sevdiklerinden ayrılmak istemeyenlerin, bağışlanmayı bekleyen suçluların, onurlarına kavuşmak isteyen pişman olmuşların hakkı! Evet, tükürürüm senin yasana. Seni dövüşe çağıran yüzbaşıdan alçakça özür dilerken, askerlik yoklamasından kaçarken de yasalar senden yana mıydı? Ahlâksız bir avukatı mahkemeye veren genç kıza yatağını teklif ederken de yasaya mı dayanıyordun ha?

YARGIÇ – Sus, karı, sus.

VICTORIA – Anne!

KADIN – Hayır, Victoria, susmayacağım. Yıllardır hep sustum. Hem kendi onurum, hem de Tanrı'nın hatırı için sustum. Ama ne onur kaldı artık, ne bir şey. Ve şu yavrunun bir tel saçı, cennetten daha değerli benim için. Susmayacağım. Ve şu adama, hiç değilse, haklı olmadığını söyle-yeceğim; evet, Casado, haklı falan değilsin, ancak acı çekenler, inleyenler, birşeyler umanlar haklıdır. Durmadan hesap yapıp paracıkları üst üste yığanlar haklı olamaz.

Diego çocuğu bırakmıştır.

YARGICIN KIZI – Kocasını aldatan kadınların hakları o senin dediklerin.

KADIN – (*bağırarak*) Saklamıyorum ki kusurumu, gerekirse bütün dünyaya haykırabilirim onu. Ama, bütün yoksulluğuma rağmen kusurların tenden, suçlarınsa yürekten geldiğini biliyorum. Aşk ateşiyle yapılanlara olsa olsa acınır.

KIZ – Dişi köpeklere mi acıyacağız!

KADIN – Evet! Çünkü onların birtakım zevkler almaya ve yeni varlıklar doğurmaya yarayan bir karınları vardır!

YARGIÇ – Bana bak, hanım! Savunman yetersiz! Ortalığı karıştıran bu adamı ele vereceğim! Üstelik, hem yasa, hem de kin adına yapacağım için, iki katlı zevk duyacağım bundan.

VICTORIA – Vay gelsin doğruyu dile getirenin başına. Sen zaten öteden beri yasa adını verdiğin bu garezle yargıladın insanları. En iyi yasalar bile kezzaplaştı senin ağzında, çünkü o, sevgi nedir tatmamış olanların ağzıydı. Ah, ah! tiksintiden boğuluyorum! Hadi, Diego, gel kucakla hepimizi de, birlikte çürüyüp gidelim. Bu adamsa, bırak da, ceza olarak yaşasın.

DIEGO – Bırak beni, bırak. Halimize bakıp utanıyorum.

VICTORIA – Ben de öyle. Ölmekten utanıyorum.

Diego, ansızın, pencerelerden birine doğru fırlar. Yargıç da ardından. Victoria gizli kapılardan birinden kaçar.

KADIN – Hıyarcıkların patlama zamanı gelip çattı. Yalnız biz değiliz bu durumda olan. Bütün kent aynı ateşle yanıyor.

YARGIÇ – Köpek karı!

KADIN – Yargıç!

Sahne kararır. Mezarlık kapıcısının kulübesi aydınlanır. Nada ile Birinci Kadı gitmek üzeredirler.

NADA – Bütün bölge komutanlarına, yönetimleri altındaki halka yeni hükümeti desteklemek üzere oy verdirmeleri buyruldu.

BİRİNCİ KADI – Hiç kolay iş değil bu. Bakarsın birkaçı olumsuz oy kullanır!

NADA – Güzel ilkelere göre davranırsanız, kimse böyle bir şey yapamaz.

BİRİNCİ KADI – Güzel ilkeler mi?

NADA – Güzel ilkeler, oylama özgürdür der. Yani, hükümeti destekleyen oylara özgürlük içinde verilmiş gözüyle bakılır. Ötekilere gelince, seçme özgürlüğünü kısıtlayacak gizli engelleri de ortadan kaldırmak üzere, seçim bölgesinde oy kullanmayanların sayılmayan oyların üçte biriyle denkleştirilmesi demek olan yağlama yöntemiyle geçerisiz ilân edilir. Anlaşıldı mı?

BİRİNCİ KADI – Evet, efendim... Daha doğrusu, anladığımı sanıyorum.

NADA – Harika bir adamsınız, sayın Kadı. İster anlayın, ister anlamayın, bu yöntemin şaşmaz sonucunun hükümeti destekleyemeyen oyların tümünün geçersiz sayılması olacağını sakın aklınızdan çıkarmayın.

BİRİNCİ KADI – İyi ama, oylamanın özgür olduğunu söylemiştiniz?

NADI – Evet, öyledir. Ama biz, hayır diyen oyların özgürlük içinde verilmediği ilkesinden yola çıkıyoruz. Böyle bir oy duygusaldır, yani tutku zincirine vurulmuştur.

BİRİNCİ KADI – Haa, bu aklıma gelmemişti işte!

NADA – Özgürlük konusunda doğru bir fikriniz yoktu

da ondan.

Işık sahnenin tam ortasını aydınlatır. Diego'yla Victoria, koşarak, sahnenin önüne gelirler.

DIEGO – Kaçmak istiyorum, Victoria. Görevimin ne olduğunu bilmiyorum artık. Hiç bir şey anlayamıyorum.

VICTORIA – Bırakma beni. İnsanın görevi, sevdiğinin yanında olmaktır. Sıkı dur.

DIEGO – İyi ama, kendime saygı duymadan seni sevemeyecek kadar gururlu bir insanım ben.

VICTORIA – Kim engel oluyor kendine saygı duymana?

DIEGO – Şu sarsılmayan direncinle sen.

VICTORIA – Ah, sevgimizin hatırı için böyle konuşma, yoksa gözünün önünde yerlere serilip korkaklığımı göstereceğim sana. Doğru değil bu dediğin. Sandığın kadar güçlü değilim. Kendimi sana verebileceğim anları boşa harcadığımı düşündükçe dizlerimin bağı çözülüyor. Adımı duyar duymaz, yüreğime su yürüdüğü günler nerde kaldı acaba? Ya seni görür görmez içimden gelen bir sesin "İşte Yeryüzü!" diye bağırdığı günler? Evet, gittikçe güçten düşüyor, alçakça bir pişmanlıkla kendi kendimi yiyip bitiriyorum. Hâlâ ayakta kalabilişim, sevgi atılımının beni ileri doğru fırlatmasından. Sen gittiğin an hızım kesilecek, küt diye yıkılacağım.

DIEGO – Ah, ah! Bari sana bağlanabilsem ve sımsıkı sarılıp seninle birlikte sonsuz bir uykuya dalabilsem!

VICTORIA – Hadi gel, seni bekliyorum.

Ağır ağır birbirlerine yaklaşırlar. Gözleri gözlerindedir. Tam kucaklaşacakları an Bn. Yazman çıkagelir.

BN. YAZMAN – Hey, n'apıyorsunuz orda?
VICTORIA – (*bağırarak*) N'apacağız, sevişiyoruz!

Gökten korkunç bir gürültü gelir.

BN. YAZMAN – Şişşt! Bazı lâflar ağza alınmamalı. Bunu söylemenin yasak olduğunu bilmeniz gerekirdi. Bakın.

Diego'nun koltuk altına dokunup, ikinci hastalık belirtisini kondurur.

BN. YAZMAN – Zaten şüphe altındaydınız. Şimdi artık iyiden iyiye hastalandınız. (*Diego'ya bakar.*) Yazık. Sizin kadar güzel bir oğlan. (*Victoria'ya.*) Özür dilerim, erkekleri kadınlara yeğlerim, onlardan yanayımdır hep. İyi akşam-lar.

Diego, vücudundaki ikinci belirtiye bakar tiksintiyle. Çılgınca dört bir yana bakınır, Victoria'ya doğru atılıp beline sarılır.

DIEGO – Ah! bilsen nasıl nefret ediyorum güzelliğinden! benden sonra da sürüp gidecek çünkü. Ah, uğursuz, ah, başkalarının işine yarayacaksın! (*Sımsıkı göğsüne bastırır kızı.*) Al bakalım! Ben de yalnız gitmem ölüme! Benimle birlikte çürümeyen sevgiyi neyleyim?
VICTORIA – (*çırpınır*) Canımı acıtıyorsun! Bırak beni, bırak!
DIEGO – Haa! Korkuyorsun demek! (*Çılgınca güler. Kızı tutup sarsar.*) Peki, nereye gitti sevdanın kara saçları, ha? İyi günde sevdalı, kara gündeyse ne saç var , ne bir

şey! Benimli birlikte öl hiç değilse!

VICTORIA – Seninle birlikte ölürüm, ama sarılmadan! Suratında beliren şu korku ve nefretten tiksiniyorum çünkü! Bırak beni! Bırak da eski günlerin sevecenliğini arayayım sende. O zaman yüreğim yeniden dile gelir elbet.

DIEGO – (*kızı yarı bırakarak*) Tek başıma ölmek istemiyorum! Oysa yeryüzünde en çok sevdiğim varlık benden yüz çeviriyor, benimle gelmek istemiyor!

VICTORIA – (*Kollarına atılarak*) Ah, Diego!... Gerekirse cehenneme bile gelirim, bacaklarım seninkilere değerken titriyor. Yüreğimin derinliklerinden gelen şu çığlığı bastırmak üzere öp beni, baksana geliyor, geliyor, geldi... Ah!

Kendinden geçerek öper kızı, sonra kollarından sıyrılıp sahnenin ortalık yerinde tek başına bırakır.

DIEGO – Bak bakayım bana! Hayır, hayır, hiç bir belirti yok üstünde! Hiç! Sonu yok bu çılgınlığın!

VICTORIA – Hadi gel kollarıma, şimdi de soğuktan titriyorum! Az önce, göğsün ellerimi yakıyor, kanım bir yalım gibi dolaşıyordu damarlarımda! Şimdiyse...

DIEGO – Hayır! Yalnız bırak beni. Unutamıyorum bu acıyı.

VICTORIA – Hadi gel kollarıma! Aynı ateşte yanmaktan, aynı yarayla bağırmaktan başka dileğim yok!

DIEGO – Hayır! Bundan böyle ben de ötekilere, damgalılara katıldım. Çektikleri acı tiksinti veriyor bana, şimdiye dek işte bu tiksintiyle ayrılıyordum onlardan. Oysa ben de onların çektiğini çekiyorum; ihtiyaçları var bana.

VICTORIA – Ölürsen, seni koynuna alan toprağı bile kıskanacağım!

DIEGO – Sen öbür yakada, yaşayanlar yakasındasın!

VICTORIA – Sarılıp yeterince öpsen, seninle olurum!

DIEGO – Sevdayı yasaklamışlar! Ah, ah! bütün varlığımla anyorum seni!

VICTORIA – Hayır, hayır! Yalvarırım yapma! Anladım onların ne istediğini. Sevgiyi olanaksız kılmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Ama ben hepsinden güçlü olacağım.

DIEGO – Ben herkesten güçlü değilim. Seninleyse bir bozgunu paylaşmak istemem!

VICTORIA – Bir bütünüm ben! Bildiğim tek şey sevgim! Hiç bir şeyden korkmuyorum artık, ve eğer elin elimdeyse, gök yarılıp tepeme çökse, mutluluktan bağıra bağıra ölebilirim.

Çığlıklar.

DIEGO – Ötekiler de bağırıyor!

VICTORIA – Ölüme dek sağırım artık!

DIEGO – Bak!

Ölü arabası geçer.

VICTORIA – Gözlerim de artık bir şey görmüyor! Sevda kamaştırdı onları.

DIEGO – İyi ama, acı var üstümüze çöken gökte!

VICTORIA – Ben sevgimi taşımaya bakıyorum! Bir de dünyanın acısını yüklenemem! Erkek işidir o, asıl zor savaştan, gururlanabileceğiniz biricik utkudan kaçabilmek için giriştiğiniz o boş, verimsiz, inatçı işlerden biridir.

DIEGO – İyi ama, bizlere yapılan haksızlıktan başka neyle savaşayım şu yeryüzünde?

VICTORIA – Üstüne çöken uğursuzlukla! Gerisi kendiliğinden gelir.

DIEGO – Yapayalnızım. Üstüme çöken uğursuzluksa

çok büyük.

VICTORIA – Ben, elde silâh, yanındayım!

DIEGO – Ne güzelsin, ve korkmasam ne çok severdim seni!

VICTORIA – Beni sevmek istesen korkun azalırdı!

DIEGO – Seviyorum seni. Ama bilmiyorum haklı kim.

VICTORIA – Korkmayın. Benim yüreğimse korku nedir bilmez! Hani şu dağlılarımızın birbirlerine haber göndermek üzere yaktıkları ateşler gibi, kocaman, aydınlık bir alevle bir anda yanar kül olur. O da sana sesleniyor... Bak, Saint - Jean bayramı bu!

DIEGO – Ölü çukurları arasında mı?

VICTORIA – Ölü çukuru ya da çayır olmuş, sevgime ne bundan? Hiç değilse onun kimseye zararı yok, eli açık onun! Ya şu senin çılgınlığının, verimsiz bağlılığının kime yararı var? Örneğin, her sözünle hançerlediğin bana yok!

DIEGO – Ağlama, ürkünç yaratık, ağlama! Ah, umutsuzluk, ah! Nerden çıktı bu hastalık? Oysa şimdi koşar o ılık gözyaşlarını içer, acılarıyla kavrulan dudaklarımı yüzünde dolaştırır, bir zeytin dalındaki yapraklar kadar öpücük kondururdum oraya!

VICTORIA – Aman ne iyi, yine eski Diego'mu buluyorum! Böyle konuşurduk işte biz eskiden! (*Ellerini uzatır.*) Bırak da yeniden kavuşayım sana...

Diggo, üçudundaki belirtileri göstererek geriler. Victoria elini biraz daha uzatır, ama duraksayarak.

DIEGO – Gördün mü bak, sen de korkuyorsun...

Victoria ellerini yara izlerine yapıştırır. Diego, şaşkın bir tavırla geriler. Kız kollarını uzatır.

VICTORIA – Hadi gel artık! Korkma! İniltiler, yalvarıp yakarmalar iki katına çıkar. Diego çıldırmış gibi dört bir yanına bakınır, sonra kaçıp gider.

VICTORIA – Ah, yalnızlık, ah!

KADINLAR KOROSU – Bekçiyiz hepimiz! Bu olay gücümüzün dışında, elimiz kolumuz bağlı, sona ermesini bekliyoruz. Erkeklerin ulumasının kesileceği; bizden hiç bir zaman vazgeçemeyecekleri şeyleri, özgür denizlerin anısını, yazın ıssız göğünü, sevdanın ölümsüz kokusunu istemeye gelecekleri o kurtuluş saatına, yani kışa dek sakla-yacağız gönlümüzdeki gizi. Ama şimdilik eylül sağnağı altında yatan kuru yapraklar gibiyiz. Bir an için havada süzülen bu yapraklar, sırtlarına binen suyun ağırlığıyla yere çakılırlar. Bizler de yerlerdeyiz şimdi. Bel kırmış, bütün kavga çığlıklarının dinmesini bekliyor, benliğimizin derinliklerinden gelen mutlu denizlerin ağır ağır kayalıkları döverken çıkardığı sesi dinliyoruz. Badem ağaçları kırağı açınca, azıcık doğrulacak, ilk umut rüzgârını kollayacak, ikinci baharla birlikte dikileceğiz. Ve sevdiklerimiz bize doğru yürüyecek, onlar yaklaşırken, bizler de yükselen denizin yavaş yavaş yerinden oynatacağı, sonunda enginde yüzdüreceği, tuzdan ve sudan yapış yapış olmuş, buram buram yosun kokan ağır sandallar gibi bekleyeceğiz...

Sahne kararır.
Rıhtım aydınlanır. Diego girer ve tâ ötelerde, deniz kenarında gördüğü birine seslenir. Erkekler korosu sahnenin dibindedir.

DIEGO – Hey! Hey!

BİR SES – Hey! Hey!

Rıhtımdan yalnız başı gözüken bir kayıkçı belirir.

DIEGO – N'apıyorsun orda?

KAYIKÇI – Yiyecek götürüyorum.

DIEGO – Kente mi?

KAYIKÇI – Yok canım, kenti yöneticiler besliyor. Ve tabiî karneyle. Bense sütle ekmek götürüyorum. Açıkta birtakım gemiler var, bazı aileler, salgından kurtulmak için oraya sığınmış. Ben onların mektupları getirip, dönüşte yiyecek götürüyorum.

DIEGO – İyi ama, yasak bu.

KAYIKÇI – Evet, hükümet yasaklamış. Ama ben okuma yazma bilmem, çığırtkanlar yeni yasayı duyururken de denizdeydim.

DIEGO – Götürsene beni.

KAYIKÇI – Nereye?

DIEGO – Denize. Gemilere.

KAYIKÇI – İyi ama, yasak.

DIEGO – Nasıl olsa sen yasayı ne okudun, ne de duydun.

KAYIKÇI – Yoo, bu seferki yasağı hükümet değil, gemidekiler koymuş. Güvenilmez size.

DIEGO – Nasıl güvenilmez?

KAYIKÇI – Şey, yani yanınızda götürebilirsiniz.

DIEGO – Neyi götürebilirim?

KAYIKÇI – Şişşt! (*çevresine bakınır.*) Tohum , tohum! Tohum taşıyabilirsiniz gemidekilere.

DIEGO – Ne istersen veririm.

KAYIKÇI – Fazla üstelemeyin. Israra gelemem.

DIEGO – İstediğin parayı veririm.

KAYIKÇI – Sorumluluk da sizin?

DIEGO – Elbette.

KAYIKÇI – Atlayın öyleyse, deniz de güzel zaten.

Diego kayığa atlamak üzeredir. Ansızın Bn. Yazman belirir arkasında.

BN. YAZMAN – Hayır! Binemezsiniz oraya.

DIEGO – Ne?

BN. YAZMAN – Bu, hesapta yoktu işte. Ayrıca tanıyo- rum sizi, kaçamazsınız.

DIEGO – Hiç bir şey durduramaz beni.

BN. YAZMAN – İstedim mi durdururum. Sizinle görülecek bir işim olduğundan istiyorum. Biliyorsunuz değil mi kim olduğumu!

Diego'yu beriye çekmek istercesine geriler. Diego da buna uyar.

DIEGO – Ölmek bir şey değil. Ama böyle lekeli ölmek...

BN. YAZMAN – Anlıyorum. Biliyorsunuz, yalnızca emir kuluyum ben. Bu arada, sırf sizin için, birtakım haklar verdiler bana. İsterseniz veto hakkı diyebiliriz bunlara.

Cep defterini karıştırır.

DIEGO – Benimkiler yalnız yeryüzüne yakışır!

BN. YAZMAN – Ben de onu söylemek istiyordum zaten. Bir bakıma, benim malımsınız! Ama yalnız bir bakıma. Size bakıyorum da... Keşke başka türlü olsaydı diyorum. (*Dobra dobra.*) Biliyor musunuz, hoşlanıyorum sizden. Ama birtakım buyruklar aldım.

Cep defteriyle oynar.

DIEGO – Nefretinizi gülüşünüze yeğlerim. Küçük

görü- yorum sizi.

BN. YAZMAN – Nasıl isterseniz. Ayrıca, aramızdaki şu konuşma da yönetmeliğe uygun değil. Yorgunluk duygusallaştırıyor insanı. Bütün o hesaplar, dün geceki gibi bir gece... Kapıp koyveriyorum kendimi. (*Defteri parmakları arasında çevirir. Diego uzanıp defteri almak ister.*) Yoo, sakın buna yeltenmeyin, sevgili çocuk. Ayrıca, alıp da ne yapacaksınız? Defter işte, daha doğrusu yarı cep defteri, yarı fişlik. Bir de, geçen yıllarda, belli günlerde olup bitenler yazılı. (*Güler.*) Hani bir bakıma akıl defteri gibi bir şey!

Okşamak istercesine uzatır elini. Diego kayığa doğru kaçar.

DIEGO – Vay canına! Gitmiş!

BN. YAZMAN – Aa, gerçekten öyle! Bu da herkes gibi deftere geçtiği halde, özgür sanıyor kendini.

DIEGO – Hep iki yanlı lâf ediyorsunuz. Siz de bilirsiniz ki, hiç bir erkek dayanamaz buna. Gelin bitirelim artık şu işi.

BN. YAZMAN – İyi ama son derece yalın ve doğru seyler söylüyorum. Her kentin bir dosyası var. Bu da Kadiz'inki. İnanın bana, örgütümüz son derece iyidir, hiç kimse unutulmamıştır.

DIEGO – Kimse unutulmadı da, o kaçanlar nesi?

BN. YAZMAN – (*hiç hoşlanmamıştır bu lâftan*) Yok canım, nereden çıkardınız bunu! (*Bir an düşünür.*) Gerçi, bazı ayrıklar var elbet. Kimi zaman, şurada burada bir iki kişiyi unutuyoruz. Ama onlar da önünde sonunda ihanet ediyorlar. Yüz yaşını geçer geçmez, böbürlenmeye başlıyor şapşallar. Gazeteler de hemen adlarını açıklıyor bunların. Beklemek yetişiyor. Sabahları, gazeteleri karıştırırken adlarını yazıyor, kendi aramızdaki deyimle,

yoklama yapıyorum. Ve tabiî hiç birini kaçırmıyoruz.

DIEGO – İyi ama, tıpkı şu kentin bütünü gibi, yüzyıl boyunca sizi yadsımış oluyorlar!

BN. YAZMAN – Hiçtir yüzyıl! Size çok geliyor, çünkü iyice yakından bakıyorsunuz nesnelere. Bense, anlıyorsunuz ya, bütünü görürüm. Üç yüz yetmiş iki bin adlık bir fişlikte, yüz yaşında bile olsa, ne önemi vardır tek bir adamın ha? Ayrıca, kaybımızı yirmi yaşını geçmemişlerde kapatıyoruz. Böylece denge sağlanıyor. Bazı adları daha erken siliyoruz, o kadar! Dolayısıyla... (*Defterinden bir ad siler. Denizden bir çığlık yükselir, ardından da suya düşen birinin çıkardığı gürültü.*) Hay Allah, düşünmeden yaptım bu işi! Aa, kayıkçıymış! Sırf rastlantı!

Diego ayağa kalkmış, tiksinti ve korkuyla Yazman hanıma bakmaktadır.

DIEGO – Öyle tiksinti veriyorsunuz ki bana, yüreğim ağzıma geliyor!

BN. YAZMAN – Kötü bir işle uğraştığımı biliyorum. Yoruyor insanı, ayrıca dört elle sarılmak gerekiyor. Örneğin, başlangıçta epey zorluk çektim. Ama elim alıştı artık.

Diego'ya yaklaşır.

DIEGO – Yaklaşmayın bana.

BN. YAZMAN – Yakında hiç yanılmayacağım. Bir sır bu. Kusursuz bir makina. Görekeceksiniz.

Her cümlede bir adım atarak Diego'nun burnunun dibine gelmiştir. Diego ansızın, öfkeden titreyerek yakasına yapışır.

DIEGO – Bitsin artık bu oyun, bitsin! Ne bekliyorsunuz? İşinizi yapın, benimle eylenmeye kalmayın, sizden çok daha büyüğüm çünkü. Hadi, hemen öldürün beni, hiç bir şeyi rastlantıya bırakmadığını ileri sürdüğünüz şu güzelim dizgeyi kurtarmak için başka bir yolunuz yok. Ama hayır, yalnız bütünü hesaba katıyorsunuz siz! Ancak yüzbin kişi önemli sizin için. Bir başka deyişle yalnız sayılamaya önem veriyorsunuz, sayılamalarsa dilsizdir! Topladığınız sayılarla birtakım eğriler ve çizelgeler yaparsınız öyle değil mi? Oturur kuşaklar üzerinde çalışırsınız, çok daha kolaydır böylesi! Ve bütün bu işler mürekkep hokkasının sessizliği ve kokusu içinde yapılır. Ama bakın işte uyarıyorum sizi; tek bir adam çok daha can sıkıcıdır, sevincini ya da bunalımını dile getirir çünkü. Ben de yaşadığım sürece bağırarak o güzelim düzeninizi bozacağım. Reddediyorum sizi, hem de bütün benliğimle!

BN. YAZMAN – Sevgilim!

DIEGO – Susun! Yaşam kadar ölüme de değer verenlerin soyundanım ben. Derken efendileriniz geldi; ölüm de, yaşam da birer kara leke olup çıktı...

BN. YAZMAN – Şurası da bir gerçek ki...

DIEGO – (*yakasına yapışıp sarsar*) Şurası bir gerçek ki, yalan söylüyorsunuz ve sonuna dek yalan söylemeye devam edeceksiniz! Evet! Çok iyi kavradım dizgenizi. Başkaldırmasınlar diye açlığın ve ayrılığın acısını verdiniz insanlara. Kollarını kanatlarını kırıyor, öfkelenecek vakit ve gücü bulamasınlar diye hem zamanlarını, hem güçlerini yutuyorsunuz! Dilediğiniz kadar sevinebilirsiniz, oldukları yerde tepiniyorlar artık! Çokluklarına karşın, tıpkı benim gibi yapayalnızlar. Hepimiz ötekilerin korkaklığından ötürü yalnızız. Ama tıpkı onlar gibi köleleştirdiğiniz, onlarla birlikte aşağıladığınız ben, yine de bir hiç olduğunuzu, göz a-labildiğine uzattığınız, göğü bile karartan gücünüzün

aslında yalnızca bir gölge olduğunu, öfkeli bir rüzgârın onu bir saniyede silip süpüreceğini söylüyorum işte. Her şeyin rakama ve denkleme dökülebileceğini sandınız! Ama bütün bu döküme yaban gülünü, gökteki yıldızları, yazın ışıyan yüzleri, denizin gümbürtüsünü, sabırların taştığı anlarla insanların öfkesini katmayı unuttunuz! (*Yazman hanım güler.*) Gülmeyin. Gülmeyin, avanak dostum, gülmeyin. İşiniz bitik diyorum size. En büyük yengileri elde ettiğiniz an yenilmiş sayarsınız, çünkü insanoğlunda – Bana bakın, bana – , evet, insanoğlunda yokedemeyeceğiniz bir güç, kendi varlığından habersiz, ama sonunda mutlaka yenen, korkuyla yüreklilik karışımı bir güç, tertemiz bir çılgınlık vardır. Yakında bu güç ayaklanacak işte, ve o zaman, bütün parlaklığızın kapakara isten başka bir şey olmadığını anlayacaksınız. (*Yazman hanım güler.*) Gülmeyin! Gülmeyin! (*Kadın güler. Diego kadını tokatlar, aynı anda, koradaki erkekler ağızlarındaki tıkaçları fırlatıp atar, müthiş bir sevinç çığlığı koparırlar. Diego, kızgınlıkla vücudunda- ki damgayı ezmiştir. Önce eliyle yoklar, sonra eğilip bakar.*)

BN. YAZMAN – Hârika!

DIEGO – Ne var, n'oluyor?

BN. YAZMAN – Hârika oluyorsunuz kızınca! Böyle çok daha fazla hoşlanıyor sizden.

DIEGO – N'oldu?

BN. YAZMAN – Görüyorsunuz n'olduğunu. Damga siliniyor. Devam devam, iyi yoldasınız.

DIEGO – İyileştim mi yani?

BN. YAZMAN – Küçük bir sır vereyim size... Dediğiniz doğru, dizgeleri kusursuz, ama çarklarında bir terslik var.

DIEGO – Anlamıyorum ne demek istediğinizi,

BN. YAZMAN – Bir terslik var diyorum, sevgilim. Anımsayabildiğim kadarıyla, çarkların gacırdamaya baş-

laması için tek bir adamın korkusunu yenip başkaldırması yetmiştir. Makina tümden durur demiyorum elbet. Ama gacırdamaya başlar, kimi zaman da durur elbet.

DIEGO – Neden söylüyorsunuz bunları bana?

BN. YAZMAN – Siz de bilirsiniz ki, insan ne yaparsa yapsın, birtakım zayıf yanları vardır. Ayrıca, ben söylemedim, siz kendiniz buldunuz.

DIEGO – Sizi tokatlamasaydım, canımı bağışlayacak mıydınız?

BN. YAZMAN – Hayır. Yönetmelik uyarınca işinizi bitirmeye gelmiştim.

DIEGO – Sizden daha güçliyim öyle ise.

BN. YAZMAN – Hâlâ korkuyor musunuz?

DIEGO – Hayır.

BN. YAZMAN – Öyleyse, hiç bir şey yapamam artık size. Bu da var yönetmelikte. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, ilk kez onaylıyorum bu yönetmeliği.

Ağır ağır uzaklaşır. Diego yara yerlerini bir daha yoklar, eline bakar, ve ansızın iniltilerin geldiği yöne döner. Sessizlik içinde, ağzı tıkaçlı hastalardan birinin yanına gider. Bu sahne sözsüzdür. Diego elini uzatıp tıkacı çözer. Balıkçıdır bu. Bir süre sessizce bakışırlar, sonra:

BALIKÇI – (*Büyük bir çaba harcayarak*) Merhaba, kardeş. Nicedir kimseyle konuşmamıştım. (*Diego gülümser. Balıkçı gözlerini göğe çevirir.*) Bu da nesi?

Gerçekten de gökyüzü aydınlanmıştır. Çıkan hafif rüzgâr kapılardan birine çarpmakta, bir iki çamaşırı uçuş-

turmaktadır. Halk, ağzındaki tıkaç çözülmüş, hâlâ göğe bakmakta olan balıkçıyla Diego'nun çevresinde toplanmıştır.

DIEGO – Meltem çıktı, meltem...

PERDE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kadizliler alanda koşuşmakta, yüksekçe bir yere çıkmış olan Diego çalışmaları yönetmektedir. Göz kamaştırıcı ışık, daha özenli oldukları için insanı pek etkilemeyen Veba döneminden kalma dekorları aydınlatmaktadır.

DIEGO – Yıldızları silin! (*Silerler.*) Pencereleri açın! (*Pencereler açılır.*) Temiz hava! Temiz hava! Hastaları kümelere ayırın! (*Koşuşulur.*) Ve sakın korkmayın artık, tek koşul bu. Gücü yeten herkes ayağa kalksın! Neden gerilediniz? Kaldırın başınızı yerden, kendine güven saatidir bu! Çıkarıp atın ağzınızdaki tıkaçları ve benimle birlikte korkmadığınızı söyleyin. (Kolunu kaldırır.) Ey

kutsal başkaldırı, canlı reddediş, halkın onuru, çığlığının gücünü ver şu ağzı tıkaçlı insanlara!

KORO – Seni dinliyoruz kardeş, ve zeytin ekmekle beslenen, bir katır bulunca bayram eden, şaraba yılda ancak iki kez, doğduğumuz ve evlendiğimiz gün el sürebilen biz yoksul insanlar yavaş yavaş umutlanıyoruz! Ama o yıllanmış korku hâlâ yüreklerimizde. Zeytin ekmek insana yaşama sevinci veriyor! Elimizdeki ne denli az olursa olsun, canımızla birlikte bunu da yitirmekten korkuyoruz!

DIEGO – İşleri kendi hâline bırakırsanız, zeytin ekmekten de, canınızdan da olursunuz! Bugün, salt ekmeğinizi yitirmemek için yenmek zorundasınız. Uyan ey İspanya, uyan!

KORO – Bizler yoksul ve bilgisiz insanlarız. Veba'nın da kendine göre mevsimleri vardır dendi bize. Baharda tohumlarını eker ve filizlenir, yazın meyve verirmiş. Derken kış gelir, bu musibet de belki ölürmüş. Peki, kardeş, kış mı geldi şimdi, kış mı? Şu esen yel gerçekten deniz yeli mi? Şimdiye dek her şeyin bedelini yoksulluğumuzla ödedik. Şimdi de kanımızla mı ödeyelim yani?

KADINLAR KOROSU – Bu da erkek işi işte! Bizlerse size kendini bırakan ân'ı, gündüzleri açan karanfili, koyunların kara yününü, bir de İspanya'nın kokusunu anımsatmak için burdayız! Zayıfız, o iri kemiklerinize karşı bir şey yapamayız. Ancak, ne yaparsanız yapın, o boş kavgalarınız arasında bizim çiçek gibi tenimizi unutmayın!

DIEGO – Hepimizi bir deri, bir kemik bırakan, sevgilileri ayıran, gündüz safalarını solduran hep Veba'dır! İlkin onunla savaşmak zorundayız!

KORO – Kış gerçekten geldi mi? Ormanlarımızdaki meşeler hâlâ palamut dolu, gövdelerinde yabanarıları kaynaşıyor! Hayır, hayır! Kış gelmedi daha!

DIEGO – Atılın artık şu öfke kışını!

KORO – İyi ama, yolun sonunda umuda kavuşacak

mıyız? Yoksa umutsuzluk içinde mi can vereceğiz?

DIEGO – Kim söz ediyor umutsuzluktan? Umutsuzluk ağza bağlanan tıkaçtır. Ancak umudun yeri göğü sarsan gümbürtüsü, mutluluğun pırıltısı yırtıp atabilir bu kuşatılmış kentin sessizliğini. Kalkın ayağa, diyorum size! Ekmeğinizden ve umudunuzdan olmak istemiyorsanız, yırtıp atın yaşama belgelerinizi, yazıhanelerin camlarını kırıp korku kuyruklarından çıkın, özgürlüğü haykırın göğün dört bir yanına!

KORO – Dünyanın en yoksul insanlarıyız! Biricik varlığımız umut, nasıl olur da onsuz kalırız? Bak, kardeş, hepimiz çıkarıp atıyoruz ağızlarımızdaki tıkaçları! (*Müthiş bir kurtuluş çığlığı.*) Yaşasın! Kupkuru toprağa, kaynayan çatlaklara ilk yağmur düşüyor işte! Her şeyin yeniden yeşerdiği sonbaharda denizden esen serin yele kavuştuk yine! Umut, altımızdan vuran bir dalga gibi havalara kaldırıyor hepimizi.

Diego çıkar.

Veba, aynı düzeyde, ama tam karşı köşede gözükür. Yazman hanımla Nada vardır yanında.

BN. YAZMAN – Bu da nesi? Gevezeliğe mi başladık? Çabuk koyun o tıkaçları yerine!

Tam ortaya rastgelen birkaç kişi tıkaçları ağızlarına tıkarlar. Geri kalanlar Diego'nun çevresinde toplanır. Düzen içinde çalışırlar.

VEBA – Kıpırdanmaya başlamışlar.

BN. YAZMAN – Her zamanki gibi!

VEBA – Önlemleri ağırlaştırmalı!

BN. YAZMAN – Ağırlaştıralım!

Cep defterini açıp bıkkın bir tavırla karıştırır.

NADA – Devam, devam! İyi yoldayız! Yönetmeliğe uymak ya da uymamak, ahlâkın da, felsefenin de temeli bu işte! Yalnız, Haşmetlim, bana sorarsanız yeterince ileri gitmiyoruz.

VEBA – Çok konuşuyorsun sen.

NADA – Coşkudandır. Bir sürü şey öğrendim yanınızda. Onu bilir, onu söylerim. Yoketmeli azizim, yoketmeli. Bugüne dek yeterli neden yoktu elimde. Ama şimdi yönetmelik var!

VEBA – Yönetmelik her şeyi yoketmez. Dikkat et, çizginin dışına çıkıyorsun!

NADA – Unutmayın ki sizden önce de birtakım yönetmelikler vardı. Bütün iş, genel yönetmeliği, her şeyi kapsayan hesabı icat etmekte, insanoğlunu mimlemek, yaşamın yerine çizelgeleri geçirmek, yerin göğün değerini düşürmekteydi...

VEBA – Sen işinin başına dön bakayım, sarhoş herif! Siz de başlayın dostum!

BN. YAZMAN – Nerden başlayalım?

VEBA – Nerden olursa. Böylesi daha etkilidir.

Yazman hanım gelişigüzel iki ad çizer. İki boğuk silâh sesi. İki kişi yıkılır. Halk kaçışır. Veba'nın muhafızları koşup kapılara yıldız koyar, pencereleri kapatır, cesetleri birarayaa toplarlar.

DIEGO – (*sahnenin dibinden, dingin bir sesle*) Yaşasın

ölüm, korkmuyoruz artık ondan!

İnsanlar işlerinin başına dönüp çalışmaya başlarlar. Muhafızlar geriler. Az önceki sözsüz oyun, ters yönde yinelenir. Halk öne çıkınca rüzâr esmekte, muhafızlar geri gelince kesilmektedir.

VEBA – Çizin şunu!
BN. YAZMAN – Olanaksız!
VEBA – Neden?
BN. YAZMAN – Korkmuyor çünkü!
VEBA – Yaa! Biliyor mu ki?
BN. YAZMAN – Birtakım kuşkuları var.

Bir iki ad çizer. Boğuk silâh sesleri. Halk geri çekilir. Aynı oyun yinelenir.

NADA – Hârika, hârika! Sinek gibi geberiyorlar! Ah, keşke yer yerinden oynasa!
DIEGO – (*Sakin sakin*) Düşenlere yardım edin.

Halk geri gelir. Aynı sözsüz oyun yinelenir.

VEBA – Çok ileri gidiyor bu adam!
BN. YAZMAN – Evet, öyle.
VEBA - Neden kederli bir tavırla söylüyorsunuz bunu? İşin iç yüzünü anlatmadınız herhalde kendisine?
BN. YAZMAN – Hayır. Kendisi buldu herhalde. Birtakım yetenekleri var besbelli!
VEBA – Onun yetenekleri varsa, benim de olanaklarım var. Başka bir yol deneyelim. Hadi bakalım, sıra sizde.

Çıkar.

KORO – (*ağızlarındaki tıkaçları çıkararak*) Oh! (*Derin bir soluk alırlar.*) Geri doğru atılan ilk adım bu, boynumuzdaki toyaka gevşiyor, bulutlar dağılıyor, göğün havası değişiyor. Vebanın kapkara güneşinin buhar haline getirdiği kaynakların şırıltısı işitiliyor yine. Yaz bitiyor. Ne asma üzümü yiyeceğiz artık, ne kavun karpuz, ne taze bakla, ne de yeşil salata. Ama umut suyu kaskatı toprağı yumuşatıp bizlere sığınacağımız kışı haber vermekte, kavrulmuş kestaneleri, taneleri daha pek sararmış körpe mısırları, sabun köpüğü tadındaki cevizleri, ateş gibi sütleri müştulamakta...

KADINLAR – Çocuk gibi bilgisiziz hepimiz. Ama bütün bu zenginlikler insana pahalıya mal olmamalıdır diyoruz. Dünyanın her yerinde, herhangi bir efendinin yönetiminde, insanın elinin ereceği bir meyve, yoksulun içebileceği bir şarep, başına oturup dertlerin geçmesini bekleyeceğimiz bir çalıçırpı ateşi bulunacaktır...

Yargıcın kızı, evlerinin penceresinden çıkıp kadınlar arasına gizlenir.

BN. YAZMAN – (*halka doğru inerek*) Allah, Allah, gören de devrim var sanacak! Oysa, siz de biliyorsunuz ki, devrim falan yok. Hem sonra, halk yapmaz devrimi,çoktan modası geçti bu işin. Devrimin başkaldıranlara gereksinmesi yoktur. Bugün artık polis yetiyor her şeye, hattâ hükümetleri devirmeye. Ayrıca, çok daha iyi değil mi böylesi? Böylece, birkaç iyi kafa onun yerine düşünür, kendisine yetecek mutluluğu saptarken, halk da oturup keyfine bakabiliyor.

BALIKÇI – Şimdi karnını deşeceğim şu zehirli yılan

balığının.

BN. YAZMAN – Bakın arkadaşlar, işleri tadında bıraksak, ha! Yerleşmiş düzeni değiştirmek her zaman tuzluya patlar. Ayrıca bu düzeni dayanılmaz buluyorsanız, bir iki düzeltme yapabiliriz.

BİR KADIN – Ne düzeltmesi?

BN. YAZMAN – Ne bileyim ben! Ama siz kadınlar, bütün sarsıntıların pahalıya mal olduğunu, iyi bir uzlaşmanın yıkıcı bir utkuya yeğ tutulacağını bilmez misiniz?

Kadınlar yaklaşırlar. Diego'nun kümesinden de birkaç kişi ayrılır.

DIEGO – Kulak asmayın onun sözlerine. Hepsi danışıklı dönüşüklü.

BN. YAZMAN – Neymiş danışıklı dönüşüklü olan? Aklın sesini dinliyorum ben, başka da bir şey bilmem zaten.

BİR ERKEK – Neymiş getireceğiniz düzeltmeler?

BN. YAZMAN – Oturup üstünde düşünmek gerekir elbet. Ama, örneğin, listeden kimlerin adının silineceğine karar verecek bir ortak kurul kurabiliriz. Çizilecek adların bulunduğu şu defter tam anlamıyla bu kurulun denetiminde bulunur. Ayrıca, unutmayın ki, sırf örnek olsun diye söylüyorum bunu...

Defteri havaya kaldırır sallar. Erkeklerden biri defteri kapar.

BN. YAZMAN – *(yalancıktan kızmış gibi yapar)* Verin o defteri bana! Çok değerli olduğunu, içindeki adlardan biri çizildiği an yurttaşlarımızdan birinin can verdiğini biliyorsunuz.

Kadınlı erkekli bütün halk defteri kapanın çevresine üşüşür. Bir hareketlenme başlar.

– Defter elimizde!
– Kimse ölmeyecek artık!
– Kurtulduk!

Derken yargıcın kızı gelir, adamın elinden defteri çeker alır, bir köşeye kaçar, hızla karıştırıp bir ad çizer. Yargıcın evinden önce bir çığlık yükselir, sonra yere yıkılan birinin çıkardığı gürültü işitilir. Halk kızın üstüne seğirtir.

BİR SES – Ah, uğursuz kız, ah! Asıl seni yoketmeli!

Biri defteri kapar, sayfaları karıştırıp kızın adını bulurlar, içlerinden biri bunun üstüne bir çapraz çeker. Yargıcın kızı gık demeden yıkılır.

NADA – (*uluyarak*) Hadi arkadaşlar, ileri, temizilik için elele verelim! Şimdi artık başkalarını değil, kendi kendimizi temizliyeceğiz! Ezenlerle ezilenler kardeş gibi elele şimdi! Haydi azgın boğalarım! Genel temizlik başladı!

BİR ERKEK – (*defter, bu iriyarı adamın elindedir*) Evet birtakım temizlikler yapılmalı! Bizler açlıktan geberirken balla şekerle beslenen orospu çocuklarını benzetmenin tam zamanıdır!

Sahneye giren Veba katıla katıla

gülmektedir; Yazman hanım da sessizce gelip yanına dikilmiştir. Halk, başını kaldırmış, olduğu yerde beklerken, Veba'nın muhafızları dört bir yana yayılıp eski dekoru yerleştirmekte, kapılara yıldız yapıştırmaktadır.

VEBA – *(Diego'ya)* Hadi bakalım! kendi işlerini kendileri görüyorlar artık! Defteri ellerinden almaya değer mi dersin?

Diego'yla balıkçı bulundukları yerden sahneye atlar, defteri elinde tutan adamın üstüne yürür, yere yıkıp pataklarlar. Diego defteri alıp yırtar.

BN. YAZMAN – Boşuna yırtıyorsun. İkinci kopyası bende.

Diego halkı öteye doğru iter.

DIEGO – Hadi, iş başına! Oyun oynadılar size!

VEBA – Korkuları kendileri adınadır. Ama nefretleri başkalarınadır.

DIEGO – *(Veba'nın karşısına geçmiştir)* Ne korku var artık, ne de nefret, bizim utkumuz bu!

Muhafızlar, Diego'nun adamları önünde yavaş yavaş gerilemektedir.

VEBA – Susun! Şarabı sirkeye çeviren, meyveleri kurutan benim! Üzüm vermek isteyen asmayı sarartır, ateş olmak isteyeni yeşertirim. Tiksinirim sizin o basit sevinçlerinizden. Parasız pulsuz özgür olunacağını sanan in-

sanların yaşadığı şu ülkeden de öyle. Hapisanelerim, cellâtlarım, gücüm ve kanım var benim! Kentiniz yerle bir edilecek ve onun kalıntıları üstünde, kusursuz toplumların o güzelim suskunluğu içinde tarih can verecektir. Susun, yoksa yerle bir ederim her şeyi!

Korkunç bir gürültü patırtı, toyaka gıcırtısı, uğultu, silâh sesi, bağrış çağrış arasında sözsüz bir kavga başlar. Diego'nun adamları bastırdıkça şamata azalır ve korunun sesi, dedikleri pek anlaşılmazsa da, Veba'nın gürültülerine baskın gelir.

VEBA – (*öfkesini dışarı vuran bir el hareketiyle*) Kala kala bir rehineler kaldı geriye!

Bir işaretiyle muhafızlar sahneden ayrılır, öbürkülerse kümeleşir.

NADA – (*sarayın tepesinden*) Hep bir şeyler kalır geriye. Her şey devam etmemeye devam eder. Benim yazıhaneler de öyle. Kent yerle bir olsa, gökler başımıza göçse, insanoğulları yeryüzünden çekip gitse bile benim yazıhaneler, hiçliği yönetmek üzere, belli saatta açılacaktır! Ben'im sonsuzluk, cennetimin arşivleri ve kurutma kâğıtları vardır.

Çıkar.

KORO – Kaçıyorlar. Yaz bir yengiyle kapanıyor. Sonunda insanoğlu üstün geliyor işte! Ve bu utku, sevgi

Sessizce bir sedye getirirler, Victor ia vardır içinde.

DIEGO – (*Koşar gelir*) Ahh! Bunu görünce ya ölmek, ya da öldürmek istiyor insan! (*Cansızmış gibi yatan kızın başına gider.*) Ey, sevgi gibi hârika, yenici, yabansı varlık, yüzünü dön azıcık bana! Geri gel, Victoria, geri gel! Öbür dünyaya gitme, gelemem yanına! Yalnız bırakma beni, top-rak buz gibi. Sevgilim sevgilim! Sarıl, sımsıkı sarıl şu üstünde durduğumuz toprak parçasına! Uçuruma yuvarlama! Sen ölürsen, ömrümün geri kalan kesiminde, her günüm, öğle vakti bile, kapkara geçecek!

KADINLAR KOROSU – Şimdi artık görüyoruz doğruyu. Bugüne dek işler ciddî değildi. Ama şu anda acı çeken, kıvranan bir beden var karşımızda. Bunca çığlık, dillerin en tatlısı, yaşasın ölüm! derken, ölümün kendisi yırtıyor sevilen kadının boğazını! Ve sevgi, iş işten geçtikten sonra geri geliyor.

Victoria inler.

DIEGO – İş işten geçmedi, yakında kalkar ayağa. Saçlarının kara yalazı ve savaş geceleri yanıma alıp götürdüğüm sevgiyle ışıldayan yüzünle, hırıl hırıl yanan bir meşale gibi karşıma dikileceksin yine. Evet, seni de götürüyordum savaşa, yüreğim her şeye yetiyordu.

VICTORIA – Beni unutacaksın, Diego, hiç kuşku yok buna. Yüreğin yokluğu doldurmaya yetmeyecek. Kötülüğü yenmeye yetmediği gibi. Ah! Unutulacağını bile bile ölmek korkunç bir işkence.

Yüzünü öteye döner.

DIEGO – Unutmayacağım seni. Belleğim, canımdan

çok yaşayacak.

KADINLAR KOROSU – Ey bir zamanlar herkesin arzularını kamçılayan, şimdiyse acılar içinde kıvranan vücut, ey güzellik, ey gün ışığı! Erkek olanaksıza sesleniyor, kadınsa olabilecek bütün acıları çekiyor! Eğil, Diego, eğil! Acını dile getir; suçla kendini, pişmanlık saatı bu! Kaçak! Şurda yatan vücut yurdundu senin, onsuz bir hiçsin! Belleğin gideni geri getiremez!

Veba, usulca Diego'nun yanına gelmiştir. Yalnız Victoria'nın vücudu vardır aralarında.

VEBA – Ee, vazgeçiyor muyuz kafa tutmaktan? (*Diego, umutsuzca Victoria'ya bakar.*) Gücün kalmadı artık! Gözlerin kaydı. Benimkilerdeyse güç olunuyor.

DIEGO – (*bir an sustuktan sonra*) Onu bırak, benim canımı al.

VEBA – Ne?

DIEGO – Değiş-tokuş yapalım diyorum.

VEBA – Ne değiş-tokuşu?

DIEGO – Onun yerine ölmek istiyorum.

VEBA – İnsan yorulunca hep böyle düşünür. Hadi, hadi, ölmek hiç de hoş bir şey değildir, kızsa yolun yarısından çoğunu aştı. Bırakalım bu işi kendi akışına!

DIEGO – Hayır, insanlar ancak güçlü oldukları zaman böyle düşünürler!

VEBA – Baksana bana, gücün tâ kendisiyim!

DIEGO – Çıkarsana şu asker giysisini sırtından.

VEBA – Çıldırdın galiba!

DIEGO – Soyun hadi! Güçlü kişiler sırtlarındaki üniformayı çıkardılar mı, bütün çalımları yok olur!

VEBA – Belki. Ama zaten güçleri de üniformayı bulmuş olmalarındadır.

DIEGO – Benim gücümse onu elimin tersiyle itmemdedir. Pazarlıkta ısrar ediyorum.

VEBA – Azıcık düşünsen. Güzel şeydir yaşamak.

DIEGO – Yaşamak vız gelir bana. Önemli olan, insanı yaşatan nedenlerdir. Köpek değilim ben.

VEBA – Sabahleyin tüttürülen ilk sigaranın hiç önemi yok demek? Öğleyin ıssız yollarda duyulan toz kokusu, akşam yağmuru, henüz tanımadığımız kadın, ikinci şarap kadehi önemsiz demek?

DIEGO – Onlar da önemli elbet, ama şurda yatan kız benden iyi yaşar!

VEBA – Hayır, başkalarıyla uğraşmaktan vazgeçersen, sen de iyi yaşarsın.

DIEGO – Tuttuğum yoldan dönülmez, istense bile. Sana ayrıcalık tanıyamam!

VEBA – (*sesini değiştirerek*) Dinle beni. Şu kadınınkine karşılık canını verirsen, kabul etmek zorunda kalırım, kadın da yaşar. Bense sana başka bir pazarlık öneriyorum. İkinizin canını da bağışlar, kaçmanıza izin veririm, yalnız bırak da şu kentin hesabını göreyim.

DIEGO – Olmaz. Gücümü bilirim.

VEBA – Öyleyse, açıksözlü davranayım sana. Ya her şeyin efendisi olurum, ya da bir hiçim. Seni kaçırdım mı, kenti de yitirdim demektir. Kural böyle. Nerden geldiğini bilmediğim bir kural bu.

DIEGO – Ben biliyorum nerden geldiğini! Yüzyılların ötesinden geliyor, senden daha büyük, darağaçlarından daha ulu o, doğa yasası derler adına. Yenen biziz.

VEBA – Yoo, daha değil. Şu kadın var elimde. Son kozum bu tutsak. Bir bak hele ona. Yaşamın ta kendisi. Yaşamaya lâyık, sen de zaten yaşatmak istiyorsun onu. Direnirsen, onu sana vermek zorunda kalırım. Ama bu, ancak ya senin canına, ya da şu kentin özgürlüğüne karşılık olur. Seç.

Diego Victoria'ya bakar. Dipten, ağzı tıkaçlı insanların mırıltısı gelir. Diego koroya döner.

DIEGO – Zor şey ölmek.

VEBA – Zor elbet.

DIEGO – Ama herkese zor.

VEBA – Salak! Şu kadının yanında yaşanacak on yıllık sevda bu heriflerin yüz yıllık özgürlüğünden kat kat değerlidir.

DIEGO – Bu kadının sevdası benimdir. Dilediğim gibi kulanırım onu. Şu adamların özgürlüğüyse kendilerinin malıdır. Dilediğim gibi kullanamam.

VEBA – İnsan başkasına zarar vermeden mutlu olamaz. Böyledir yeryüzü adaleti.

DIEGO – Böyle bir adalete razı olmak için doğmadım ben.

VEBA – Kim diyor razı ol diye! Dünyanın düzeni senin arzularına göre değişmez ki! Bu düzeni değiştirmek istiyorsan, düşleri bir yana bırakıp gerçeğe bak.

DIEGO – Hayır. Bilirim bu reçeteyi. Katilliği yoketmek için bir sürü cana kıymak, haksızlığı düzeltmek için şiddete başvurmak gerekir. Yüzlülardır böylece sürüp gidiyor bu iş! Kimi zaman, senin soyundan beyzadeler, iyileştireceğiz diyerek daha da azdırıyorlar dünyanın yarasını, ve hiç kimse çıkıp suratlarına gülmediğinden, reçetelerini övmeye devam ediyorlar.

VEBA – Sözlerimi gerçekleştirdiğim için kimse gülmüyor. Etkiliyim.

DIEGO – Etkilisin elbet! Üstelik işini de iyi biliyorsun. Cellâdın baltası gibi!

VEBA – Bunun için, insanlara bakmak yetiyor. O zaman, onlar için adaletin her türlüsünün geçerli olduğunu

anlıyorsun.

DIEGO – Kentin kapıları, örtüleli beri, bol bol vaktim oldu onları incelemeye.

VEBA – Öyleyse, seni her zaman yalnız bırakacaklarını biliyorsundur. Yalnız kalan insansa önünde sonunda yenilir.

DIEGO – Hayır, doğru değil bu dediğin! Yalnız olsam, işler kolaylaşırdı. Ama ister istemez benden yanadırlar.

VEBA – Evet, iyi bir koyun sürüsüdürler, ama biraz fazla kokarlar!

DIEGO – Tertemiz olmadıklarını biliyorum. Ben de değilim. Ayrıca, onlar arasında doğdum. Kendi kentim ve çağım için yaşıyorum.

VEBA – Evet, tutsaklar çağı için!

DIEGO – Hayır, özgür insanlar çağı için!

VEBA – Şaşırtıyorsun beni. Arıyor, arıyor, bir türlü bulamıyorum şu senin özgür insanlarını. Nerdeler acaba?

DIEGO – Hapisanelerinle, ölü çukurlarında. Kölelerse tahtlarda.

VEBA – Senin şu özgür insanlarına benim polislerin urbasını giydir, bak bakalım n'olacaklar.

DIEGO – Evet, korkak ve acımasız olabilirler. Ve işte bu yüzden lâyık değiller yönetim gücünü ellerinde bulundurmaya. Hiç kimse mutlak güce sahip kılınacak kadar erdemli değildir. Ama bu adamlar, yine aynı nedenle sana acıma hakkından da yoksundurlar.

VEBA – Alçaklık, onlar gibi küçük, geçim tasasıyla kıvranan, hep orta katlarda dolaşan insancıklar halinde yaşamaktır.

DIEGO – Ben de orta katlarda bağlıyım onlara. Ve onlarla paylaştığım acınası doğruya sadık kalmazsam, çok daha yüce, çok daha yalnız bir doğruya nasıl bağlı kalabilirim?

VEBA – Bildiğim tek bağlılık, horgörüyedir. (*Sarayın*

avulusunda sürünen koroyu gösterir.) Bak, bu horgörümü haklı haklı çıkaracak şeyler de var çevremizde!

DIEGO – Ben ancak cellâtları horgörürüm. Na yaparsan yap, bu insanlar senden yücedir. Arasıra birini öldürseler bile, çılgınlık anında yaparlar bu işi. Sense yasaya ve mantığa dayanarak kırıyorsun insanları. Alay etme öne eğik başlarıyla, yüzyıllardır korkunun kuyruklu yıldızları geçiyor tepelerinden. Ürekliklerine bakıp gülme, yüzyıllardır sapır sapır dökülüyorlar, sevgileri paramparça oluyor. En büyük suçlarına bile bir özür bulunabilir. Dünya kuruldu kurulalı kendilerine karşı işlenen ve senin de, üstüne tüy dikmek üzere şu pis düzeninle yasalar bağlamayı düşündüğün suçlaraysa hiçbir özür bulamıyorum. (*Veba Diego'nun üstüne yürür.*) Gözümü bile kırpmam senin karşında!

VEBA – Kırpmayacağın belli! Öyleyse, son sınavı da kazandığını haber vereyim sana. Kenti bana bıraksaydın, sen de, sevdiğin kadınla birlikte hapı yutacaktın. Şimdiyse, kent önünde sonunda özgürlüğüne kavuşur nasıl olas. Görüyorsun ya, senin gibi bir çığın yetiyor... Çılgınlar ölür elbet. Ama sonunda, geri kalanlar ergeç kurtulur! (*Karamsar bir yüzle.*) Geri kalanlarsa kurtarılmaya değmez.

DIEGO – Çılgın ölür...

VEBA – Aman! Vaz mı geçiyorsun? Ama yok canım, beylik numaradır bu: İkinci kez duraksanır! Sonunda gurur ağır basar hep.

DIEGO – Onura susamıştım. Ancak ölüler arasında mı kavuşacağım insanlık onuruna, ha?

VEBA – Ben demedim mi size, gururdur hepsinin canına okuyan. Ama benim gibi yaşlanmakta olan bir için yorucu artık bütün bunlar. (*Sert bir sesle.*) Hazırlan!

DIEGO – Hazırım.

VEBA – Al sana belirtiler. Canını yakıyorlar. (*Diego,*

vücudunda yeniden beliren hıyarcıklara bakar tiksintiyle.) Hadi bakalım! Acı çek azıcık ölmeden önce. Bu da benim kuralım işte. Nefret ateşi içimi yakarken, başkasının çektiği acı serin bir çiy gibi gelir bana. Hadi, inle azıcık, rahatlatır. Ve şu kenti bırakıp gitmezden önce, izin ver de doya doya seyrediyim seni. (*Yazman Hanıma döner.*) Hadi bakalım, dostum, iş başına!

BN. YAZMAN – Hay hay, nasıl isterseniz.

VEBA – Yoruldunuz değil mi?

Yazman başıyla onaylar, ve aynı anda görünüşü değişir. Suratında ölüm maskesi bulunan yaşlı bir kadın olmuştur.

VEBA – Öteden beri, nefret duygunuzun yetersiz olduğunu düşünmüşümdür. Benim nefretiminse yeni kurbanlara gereksinmesi var. Hadi, eliniz çabuk tutun da, başka bir yere gidelim.

BN. YAZMAN – Haklısınız, nefretin desteğinden yoksunum, görevlerim içinde böyle bir duygu yok çünkü. Ama bu, biraz da sizin suçunuz. İnsan fişlerle çalışa çalışa, tutkuları unutuyor.

VEBA – Boş lâf bunlar. İlle de bir destek arıyorsanız... (*Dizlerinin üstüne düşen Diego'yu gösterir*) zevkle yoketmek üzere şu adamı alın kollarınıza. Görevleriniz arasında bu var işte.

BN. YAZMAN – Evet, yakıp yıkalım bakalım. Ama eskisi kadar rahat değilim.

VEBA – Ne hakla karşı çıkıyorsunuz buyruklarıma?

BN. YAZMAN – Bellek adına. Birkaç eskin anım var. Sizinle karşılaşmazdan önce özgürdüm, rastlantıyla birlikte çalışıyordum. O zaman kimsecikler tiksinmezdi benden. Her şeyi bir sonuca bağlayan, sevgileri ölümsüzleştiren, bütün yazgıları belirleyen bendim. Kalıcılığın simgesiy-

dim. Sizse mantığın ve yönetmeliğin buyruğuna verdiniz beni. Ara sıra şuna buna yardım eden elimi iyice kötü alıştırdım.

VEBA – Kim yardım istiyor sizden?

BN. YAZMAN – Hastalıktan, kötülükten daha güçsüz olanlar. Bir bakıma, hemen herkes. Onlarla gönül rızasıyla çalışır, kendime göre varolurdum. Bugünse şiddete başvuruyorum, onlar da son soluklarına dek yadsıyorlar beni. Öldürmemi istidiğiniz adamı da belki bu yüzden seviyordum. Kendi istemiyle seçti o beni. Sizin anlayacağınız, kendine göre acıdı bana. Bayılırım beni kendi istekleriyle çağıranlara.

VEBA – Dikkat edin, sinirleniyorum! Acınmaya falan gerekisinmeniz yok sizin.

BN. YAZMAN – Kimseye acımayanlardan daha çok kimin gereksinmesi olabilir acınmaya? Şu adamı seviyorum derken, onu kıskanıyorum demek istiyorum. Bizim gibi fatihlerde sevgi işte böyle aşağılık bir biçime girer. Hem bunu, hem de azıcık acınmaya lâyık olduğumuzu biliyorsunuz.

VEBA – Susun diyorum size!

BN. YAZMAN – Çok iyi biliyorsunuz bunu, ayrıca, öldüre öldüre öldürdüklerimizin suçsuzluğunu kıskanır hale geldiğimizi de biliyorsunuz. Ah, ah! Bir saniyecik bile olsa, izin verin de şu ardı arkası gelmeyen mantığa aldırmayıp somut bir vücuda yaslanayım. Miğdem bulandı gölgelerden. Kıskanıyorum şu zavallı insanları, evet, hattâ ancak hayvanca ulumak üzere canlanacak olan şu kadını bile kıskanıyorum! (*Bunu derken Victoria'yı gösterir.*) O, hiç değilse çektiği acıya yaslanacak.

Diego yere yıkılmak üzeredir. Veba tutup kaldırır onu.

VEBA – Kalk, bakalım arkadaş! Bizimki görevini yerine getirmeden bitmez bu iş. Bizimkiyse, gördüğün gibi, duygularla oynuyor şimdilik. Ama korkma! Nasıl olsa gerekeni yapacak, kural ve görevi öyle diyor. Yalnız makina azıcık gacırdıyor, o kadar. Hadi bakalım, salakların şahı, makina tümden durana dek sana bağışlıyorum bu kenti! (*Korodan sevinç çığlıkları yükselir. Veba onlara döner.*) Evet, gidiyorum, ama sakın sevinmeyin, keyfim yerinde. Burda da iyi iş gördük. Bayılırım adımın çevresinde koparılan gürültüye, şimdi artık beni unutamayacağınızı da biliyorum. Bakın! Son bir kez bakın dünyanın biricik gücüne!

İyi tanıyın asıl efendinizi ve korkuyu öğrenin. (*Güler.*) Eskinden Tanrı'dan ve onun rastlantılarından korktuğunuzu söylerdiniz. Oysa tanrınız her şeyi birbirine karıştıran bir kargaşacıydı.

Hem güçlü, hem iyi olabileceğini sanıyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, tutarlılıktan ve içtenlikten yoksundu. Bense yalnız güçlülüğü seçtim. Boyuneğdirmeyi seçtim, şimdi artık bunun cehennemden beter olduğunu biliyorsunuz.

Binlerce yıldır, kentlerinizi köylerinizi ölü çukurlarıyla doldurdum. Ölülerim Libya'nın sapsarı kumlarıyla Habeşistan'ın kapkara toprağını verimli kıldı. İran toprağında hâlâ cesetlerimin yağı vardır. Atina'yı temizlik ateşleriyle doldurdum, kumsallarında kapkara ateşler yaktırdım, Yunan denizini insan külüyle kapkara ettim. Tanrılar, zavallı tanrılar bile tiksindi bundan. Tapınakların yerini kiliseler aldığı zaman, kara atlıların onları avaz avaz bağıran cesetlerle doldurdu. Yüzyıllar boyu, beş kıtada, hiç ara vermeden ve istifimi bozmadan adam öldürdüm.

Ve tabiî, hiç de kötü iş değildi bu, ayrıca bir düşünceye dayanıyordu. Ama pek de dayanıyor sayılmazdı... Bana sorarsanız, bir ölü epey rahatlatıcıdır, ama verimli değildir.

Doğrusunu isterseniz, bir kölenin yerini tutmaz. En iyisi, az sayıda ölüyle çok sayıda köle yaratmaktır. Bugün teknik iyice gelişti. Böylece, yeter sayıda insanı öldürdükten ya da aşağıladıktan sonra, bütün dünya halklarına diz çöktüreceğiz. Hiçbir güzellik, hiçbir yücelik duramayacak önümüzde. Her şeye baskın geleceğiz.

BN. YAZMAN – Kendine güvenin dışında, her şeye bakın geleceğiz.

VEBA – Bakarsın, kendine güven de yorulur günün birinde... İnsanoğlu sanıldığından daha zekidir. (*Uzaklardan koşuşmalar ve boru sesleri duyulur.*) İşitiyor musunuz? Talihim yeniden açılıyor. Başkalarının yaralarını görmeyen, hareketsizliğe ve unutuşa susamış eski efendileriniz geri geliyor. Sersemliğin elde edeceği kolay yengi karşısında bütün hevesiniz kırılacak. Katı yüreklilik insanı başkaldırıya, sersemlikse bıkkınlığa götürür. Yaşasın bana yol açan sersemler! Gücüm de, umudum da onlardan gelir! Günün birinde bütün özverileri boş sayar, şu pis başkaldırı çığlıklarını atmaktan vazgeçersiniz belki. O gün, köleliğin kesin sessizliği içinde egemen olacağım işte. (*Güler.*) Bir inat işi bu, öyle değil mi? Üzmeyin tatlı canınızı, benim de alnım keçilerinki gibi yere doğrudur.

Dibe doğru yürür.

BN. YAZMAN – Ben sizden yaşlıyım, ayrıca sevginin de inatçı olduğunu bilirim.

VEBA – Sevgi mi? O da nesi?

Çıkar.

BN. YAZMAN – Kalk bakalım kızım! Yoruldum artık. Bitirelim şu işi.

Victoria kalkar. Aynı anda Diego yıkılır. Yazman hanım loş kesime doğru geriler. Victoria Diego'nun üstüne kapanır.

VICTORIA – Ah, Diego, ah! n'ettin mutluluğumuzu?

DIEGO - Elveda, Victoria. Hoşnudum.

VICTORIA – Deme öyle, sevgilim, deme. Erkeklere özgü, korkunç bir söz bu. (*Ağlar.*) Hiç kimse öldüğüne sevinme hakkına sahip değildir.

DIEGO – Ben seviniyorum, Victoria. Gerekeni yaptım.

VICTORIA – Hayır. Yukarıya aldırmadan seçme yapmalıydın. Dünyaya yeğlemeliydin beni.

DIEGO – Ölümle uzlaştım, bu da benim gücüm. Ama bu, her şeyi silip süpüren bir güç, mutluluğa yer yok onun içinde.

VICTORIA – Bana neydi senin gücünden? Bir erkeği seviyordum ben.

DIEGO – Kupkuru yaptı bu kavga beni. İnsana benzer yanım kalmadı, iyi ki ölüyorum.

VICTORIA – (*üstüne kapanır*) Öyleyse, beni de al!

DIEGO – Hayır, dünyanın sana gereksinmesi var. Kendisine yaşamayı öğretsinler diye gereksinmesi var kadın larımıza. Bizler ölmekten başka bir işe yarayamadık.

VICTORIA – Ah, ah! Ne kolaydı sessizce birbirimizi sevmek, çekilmesi gereken acıyı çekmek! Bin kere razıydım korkuna.

DIEGO – (*Victoria'ya bakar*) Bütün ruhumla sevdim seni.

VICTORIA – (*bağıra bağıra*) Yeterli değildi. Hayır, hayır! Yetmezdi o kadar! Tek başına ne yapayım senin ruhunu?

Yazman Hanım elini Diego'ya uzatır.

Can çekişme sözsüz oyunu başlar. Kadınlar koşup Victoria'nın çevresini alırlar.

KADINLAR – Vah zavallı Diego! Vah vücutlarımızdan kaçanlara! Hele hele yüzüstü bırakılan, o boş gururlarıyla değiştirmek istedikleri dünyanın yükünü yıllarca omuzlarında taşıyan bizlere! Ah, ah! Madem her şey birden kurtarılamıyor, hiç değilse sevgi ocağını koruyalım! İster veba gelsin, ister savaş, bütün kapıları sımsıkı örtüp, sizlerle omuz omuza, sonuna dek dayanacağız! İşte o zaman, şu kimsiz kimsesiz, bol lâflı ölümün yerine, hep birlikte can vermenin tadını tadacaksınız, sizlerle bizler sevdanın o müthiş ateşinde kavrulacağız! Ama erkekler düşünceyi sevgiye yeğ tutar. Analarından kaçar, yavuklularından kopar, bilinmeyen serüvenlere atılır, yara almadan yaralanır, kargısız bıçaksız vurulurlar, birtakım gölgeleri kovalar, tek başlarına türkü çağırır, dilsiz gökyüzü altında olanaksız bir birlik arar, yalnızlıktan yalnızlığa koşup en sonunda, ıssız çöllerde can verirler!

Diego ölür.
Rüzgâr biraz daha güçlü eserken, kadınlar yakınmaya başlarlar.

BN. YAZMAN – Ağlamayın, kadınlar, ağlamayın. Toprak ana kendisini sevmiş olana yumuşacık gelir.

Çıkar.
Victoria ile kadınlar, Diego'yu alıp deniz kıyısına götürürler.
Sahnenin gerisinden gelen gürültüler belirginleşmiştir.
Yeni bir müzikle birlikte, Nada belirir

surlar üzerinde.

NADA – Geliyorlar! Eskiler, öteden beri başımızda bulunanlar, taşlaşmış olanlar, insanın yüreğine su serpenler, huzur vericiler, bir boka yaramazlar, ince yağcılar, sizin anlayacağınız, durmuş oturmuş, verimli, kökten kazınmış gelenek geliyor! Herkes derin bir oh çeksin, her şeye yeniden başlayabileceğiz. Tabiî, sıfırdan. İşte minicik hiçlik terzileri, boyunuza posunuza göre giysiler dikecekler size. Ama sakın kıpırdamayın, en iyi yöntem onlarınkidir. Derdini dile getirenlerin ağzını tıkayacak yerde, kendi kulaklarını tıkarlar. Eskiden dilsizdik, şimdi sağır olacağız. (*Borular çalınır.*) Dikkat, dikkat, tarihi yazanlar geri geliyor. Kahramanlarla uğraşacağız yine. Serin yere kapatacağız hınzırları. Döşemelerin altına. Sakın yakınmaya kalkmayın; döşemelerin üstündeki toplum sözün en gerçek anlamıyla karman çormandır. (*Dipte, birtakım sözsüz törenler yapılmaktır.*) Bakın, bakın, ne yapıyorlar dersiniz: Birbirlerine nişan takıyorlar. Nefret şölenleri süreklidir, yorgun bitkin yeryüzü ölü darağaçlarıyla kaplıyken, sizlerin doğru insan dediklerinizin kanları dünyanın duvarlarında parıldarken, n'apıyor bizimkiler; birbirlerine nişan takıyorlar! Sevinin hanımlar.beyler, sizlere de birer ödül söylevi çekilecek yakında! Ama söylev kürsüsü karşınıza dikilmezden önce, sizlere ben bir iki lâf etmek istiyorum. Kendisi istemediği halde sevdiğim adam, her şeyini yitirerek can verdi. (*Balıkçı Nada'nın üstüne yürür. Muhafızlar engel olur.*) Gördün mü, balıkçı, hükümetler değişir, polis kalır. Demek ki adalet denen bir şey var yeryüzünde.

KORO – Hayır, adalet yok, ama birtakım sınırlar var. Ve hiçbir şeyi kurala bağlamayacaklarını öne sürenler de, tıpkı her şeye çekidüzen vermek isteyenler gibi, bu sınırları çiğnerler. Açın kapıları, tuz ve yel gelip artsın kentin yüzünü.

Kapılar açılır, rüzgâr gittikçe artan bir hızla eser.

NADA – Var elbet bir adalet, miğdemi bulandıran bir adalet. Evet, her şeye yeniden başlayacaksınız yakında. Ama bensiz. Kusursuz suçlu yaratma konusunda bana güvenmeyin sakın, kara düşüncelere dalma erdemi yok bende. Ey kocamış dünya, çekip gitme zamanı geldi, cellâtların yoruldu, nefretleri soğudu, buz gibi oldu. Çok şey biliyorum artık, horgörü bile vâdesini doldurdu. Hoşçakalın, yiğit insanlar, günün birinde, insanoğlunun bir hiç, Tanrı'nın yüzününse korkunç olduğunu öğrendikten sonra yaşanamayacağını öğrenirsiniz elbet.

Rüzgâr fırtınaya dönüştüğü anda, Nada koşar, surların ucundan kendini denize atar. Balıkçı ardından koşar.

BALIKÇI – Suya düştü. Kabaran dalgalar onu kaldırıp kaldırıp indiriyor, yeleleri arasına gömüyorlar. Tuz doluyor o yalancı ağza, yakında hepten susacak. Bakın, Manisa lâlesine dönüştü azgın deniz. Öcümüzü alıyor. Bizim yerimeze öfkeleniyor. Denizadamlarının, yalnızların birleşmesini haber veriyor. Ey dalgalar, ey deniz, ey başkaldıranların yurdu, kavgadan yılmayacak halkın karşısında. Suların acısıyla beslenen o dev gibi dalga silip süpürecek iğrenç kentlerinizi.

PERDE